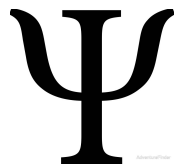

DET PSYKOLOGISKE FAKULTET

*Skyldig til det Motsatte er Bevist - Hva vet vi om Psykologiske
Konsekvenser av å Ikke Bli Trodd når en Forteller om
Voldtekt?
En Systematisk Litteraturgjennomgang*

HOVEDOPPGAVE

Profesjonsstudiet i psykologi

Pål Halle Johnsen

Vår 2018

Forord

Traumefeltet har lenge interessert meg. Da det ble tid for å skrive hovedoppgave sendte jeg i fjor sommer en epost til Senter for Krisepsykologi for å forhøre meg om de hadde noen prosjekter eller ideer. Og her er altså resultatet av den eposten.

De siste måneders mediestorm om #MeToo har vist at seksuelle overgrep, og hvordan vi møter de som har opplevd seksuelle overgrep er et svært aktuelt tema. Behovet for en endring er helt klart tilstede. Jeg vil derfor si tusen takk til Elin Mæhle ved Senter for Krisepsykologi for den høyst samfunnsaktuelle idéen, og for veiledningen underveis. Jeg vil også rette en stor takk til Ingrid Dundas for grundig, rask og mye veiledning tilpasset det jeg trengte.

Avslutningsvis vil jeg også takke min kjæreste, Kristina Osland Lavik, for alle innspill, råd og tips. Denne oppgaven ville ikke vært den samme uten deg.

Veiledere

Ingrid Dundas og Elin Mæhle

Abstract

Female victims and survivors of rape and sexual assault often face reactions of disbelief and victim blame. This systematic review, as the first of its kind, attempts to summarize the quantitative research on the consequences victim blame and disbelief have on the mental health and wellbeing of women who have been sexually assaulted. A systematic literature search discovered 1825 original studies. Nineteen studies published between 1996 and 2016 were eligible for review. Participants include both college students with course credit and western women recruited from the community, all with a history of sexual assault, disbelief and victim blame. The findings indicate that reactions of victim blame and disbelief lead to an increase in self blame, depression and PTSD and a decrease in self esteem and adaptive coping. These findings are discussed in light of Just World-theory and Rape Myth Acceptance through effects on shame and guilt as mechanisms for the negative mental health consequences. Limitations include few longitudinal studies and problems with generalization of findings. The main implication is a need for change in attitudes toward acceptance and non-judgement of sexual assault survivors.

Keywords: rape, sexual assault, disbelief, victim blame, shame, guilt, just world, rape myths, trauma, mental health,

Sammendrag

Voldtektsutsatte kvinner blir ofte møtt med mistroiske og skyldpåførende reaksjoner. Denne systematiske litteraturgjennomgangen, som den første av sitt slag, forsøker å sammenfatte den kvantitative forskningen på konsekvensene skyldpåførel og mistro har på den psykiske helsen og -velværen hos voldtektsutsatte kvinner. Et systematisk litteratursøk avdekket 1825 originalstudier. Nitten studier publisert mellom 1996 og 2016 var passende for gjennomgang. Deltakere inkluderer både universitetsstudenter som får fagpoeng og vestlige kvinner rekruttert fra lokalsamfunnet, alle med voldtekt, mistro og skyldpåførel i sin forhistorie. Funnene indikerer at skyldpåførende og mistroiske reaksjoner fører til en økning i selvbebreidelse, depresjon og PTSD, samt en nedgang i selvtillit og adaptive mestringsstrategier. Disse funnene diskuteres i lys av Rettferdig Verden-teori og Aksept for Voldtektsmyter, gjennom effekter på skam og skyld som mekanismer for de negative konsekvensene for psykisk helse. Begrensninger inkluderer få longitudinelle studier og problemer med generalisering av funnene. Hovedimplikasjonen er behovet for en holdningsendring i synet på voldtektsutsatte, til en av aksept og ikke-dømming.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Abstract	ii
Sammendrag	iii
Innholdsfortegnelse	iv
Bakgrunn	I
Voldtekt som et Relasjonelt Traume	3
Hva Skal Til for at Vi Legitimerer Voldtekt?	4
Skam og Selvbebreidelse Som Konsekvens av en Urettferdig Verden	6
Sosiale Reaksjoner på Fortellinger om Voldtekt	8
Positive Reaksjoner.	9
Negative Reaksjoner.	9
Offerskyld.	10
Stigmatiserende reaksjoner.	10
Distraksjon.	11
Egosentriske reaksjoner.	11
Kontrollerende reaksjoner.	11
Det å Ikke Bli Trodd	12
Kunnskapshull	14
Hva Lurer Vi Egentlig På?	15
Metode	15
Epistemologisk Tilnærming	15
Preliminære Undersøkelser og Søkeord	17
Databaser og Søkestrategi	18

Eksklusjons- og Inklusjonskriterier	19
Seleksjon av Studier	20
Resultater	21
Depresjon og Suicidalitet	21
Post-Traumatisk Stresslidelse	23
Selvtillit og Selvbefridelse	25
Recovery, Vekst og Mestring	27
Forskjell i Reaksjonstype	28
Alkoholbruk	29
Andre Effekter	30
Diskusjon	31
En Psykologisk Forståelse av Opphavet til Voldtektsmyter	32
Verden som utrygg og uforutsigbar.	33
Selvet som fortjener å bli voldtatt.	35
Skyld og Skam som Opprettholdende Faktorer for Psykiske Lidelser	38
Kan Vi Stole på Denne Forskningen?	41
Styrker og Svakheter med Denne Oppsummeringsstudien	44
Hvordan Kan Profesjonelle Imøtekomme Voldtektsutsatte?	46
Videre Forskning	49
Konklusjon	50
Litteratur	52
Appendix	67

Skyldig til det motsatte er bevist - hva vet vi om psykologiske konsekvenser av å ikke bli trodd når en forteller om voldtekt? En systematisk litteraturgjennomgang

I kjølvannet av #MeToo-kampanjen har debatten rast rundt grensegangene for hva som skal regnes som voldtekt, og hva som skal regnes som uheldig kommunikasjon (Brendhagen, 2017; Sveen, 2018; Veberg, 2017). For eksempel ble det nylig i Sverige foreslått en ny lov som gjør det straffbart å ha seksuell omgang uten et entusiastisk samtykke (Ask, 2017). Det samme diskuteres i enkelte delstater i USA, hvor det blant annet i California er blitt pålagt å undervise om voldtekt og entusiastisk samtykke ved videregående skoler (León & Jackson, 2015).

Mye av debatten har utspring i at det ser ut til å være vanskelig å enes om en felles definisjon av fenomenet. Selv mellom menn og kvinner finnes det signifikante forskjeller i hva som oppfattes som voldtekt (Hockett, Smith, Klausning, & Saucier, 2016), og definisjonene er også varierende innen akademia, selv om de fleste studier på fenomenet inkluderer følgende tre bestanddeler: ikke-samtykkende seksuell penetrering, fremskaffet ved hjelp av fysisk makt, trussel om fysisk skade, eller i en slik situasjon hvor den utsatte ikke kan samtykke grunnet psykisk sykdom, psykisk utviklingshemming eller beruselse (Ullman, 2010).

Denne definisjonen samsvarer med det norske lovverket. I straffeloven defineres voldtekt som:

«(...) seksuell omgang ved vold eller truende atferd, seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller å få noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv, som følge av vold eller truende atferd» (Straffelovens §29I, 2009).

Videre differensierer en mellom ulike former for voldtekt ut fra hvilken relasjon offer og overgriper har til hverandre og hva slags kontekst overgrepet skjer i. Overfallsvoldtekter refererer til overgrep der overgriper er fremmed for offeret, mens bekjentskaps- og partnervoldtekter skjer i allerede etablerte relasjoner (Cowan, 2000). Sistnevnte refereres ofte til som «skjulte voldtekter», ettersom de gjerne ikke anerkjennes som legitime overgrep i allmennheten (Cowan, 2000). #MeeToo-kampanjen rettet særlig oppmerksomheten mot enda en form for overgrep, nemlig overgrep som skjer i kraft av at offer og overgriper er i en usymmetrisk maktrelasjon til hverandre.

Den internasjonale oppslutningen rundt #MeeToo-kampanjen rettet søkelyset mot omfanget av seksuelle krenkelser og viste en hel verden at voldtekt er et omfattende og alvorlig problem. For voldtekt er vanlig, og seksuelle krenkelser er enda vanligere. Amerikanske studier finner at 19,3 % av kvinner i USA har blitt voldtekt, mens hele 43,9 % har opplevd andre former for seksuelle krenkelser (Breiding, 2014). I Norge finnes tilsvarende tall, for eksempel fant Thoresen og Hjemdal (2014) i sitt studie at 9,4% av norske kvinner hadde opplevd voldtekt, og at 33.6% hadde opplevd seksuelle overgrep eller krenkelser.

Videre er mørketallene store. Hele 29% forteller aldri noen om at de har blitt voldtatt og 89% oppsøker ikke medisinsk hjelp etter voldtekten (Thoresen & Hjemdal, 2014). I 2017 ble 2308 voldtekter anmeldt i Norge (SSB, 2018), og det anslås at kun 10% av voldtekter anmeldes (Skotnes, 2017), hvorav 45% av disse anmeldes over en uke etter at voldtekten har skjedd (Kripos, 2016). Førtito prosent av kvinner som anmelder voldtekt opplever igjen at voldtekten ikke blir etterforsket, og blant de sakene som blir etterforsket kommer omtrentlig en tredjedel opp for retten. Totalt sett ser det ut til at omtrentlig 3,5% ender med domfellelse (Thoresen &

Hjemdal, 2014), noe som igjen betyr at omtrentlig 1% av alle voldtekter ender med dom (Østli, Aarnes, & Olsen, 2016).

Disse tallene viser at voldtekt ikke bare er hyppig forekommende. De viser også at offeret i mange tilfeller opplever å ikke få oppreisning eller juridisk anerkjennelse for den kriminelle handlingen de er utsatt for. Videre er ikke voldtekt bare et omfattende samfunnsproblem i kraft av å være utbredt og relativt vanlig, det er også et relasjonelt traume som er assosiert med betydelig økt risiko for posttraumatiske stressreaksjoner og andre psykiske senvirkninger.

Voldtekt som et Relasjonelt Traume med Stor Innvirkning på Psykisk Helse

Relasjonelle traumer anerkjennes i dag som en sentral og potensiell kausal faktor for senere utvikling av psykopatologi, og traumer som oppstår i en mellommenneskelig kontekst ser ut til å være av spesielt stor betydning (Allen, 2001). Allen (2001) definerer et interpersonlig traume som en bevisst trussel eller skade i en mellommenneskelig relasjon, og voldtekt faller under denne definisjonen. Relasjonelle traumer er spesielt traumatiserende fordi de i større grad bryter med forventningen om at verden er trygg, forutsigbar og at andre medmennesker vil en vel (Allen, 2001).

Ser man mer spesifikt på hva konsekvensene av voldtekt er for psykisk helse og -velvære tyder forskningen på at PTSD, depresjon, rusbruk, skam og skyldfølelse er de vanligste utfordringene den voldtektsutsatte vil oppleve (Irish, Kobayashi, & Delahanty, 2009; Neville & Heppner, 1999; Norman et al., 2012; Suris & Lind, 2008a; Ullman, 2007). I følge Rothbaum, Foa, Riggs, Murdock og Walsh (1992) utvikler nærmere 50 % av voldtekts ofre PTSD-

symptomer, og denne andelen er høy sammenlignet med andre potensielt traumatiserende hendelser.

Videre har voldtekt også innvirkning på generell psykisk helse og velvære. Verdens helseorganisasjon definerer helse som «en tilstand av fullstendig fysisk, mentalt og sosialt velvære og ikke bare fravær av sykdom og lyte» (World Health Organization, 1948) og psykisk helse som «(...) en tilstand av velvære, hvor hvert enkelt individ realiserer sitt eget potensiale, kan mestre normalt livsstress, kan jobbe fruktbart og produktivt, og kan bidra ovenfor andre og i samfunnet» (World Health Organization, 2014, undertegnedes oversettelse). Dette er to svært brede og omfattende definisjoner, og det er godt dokumentert at voldtekt vil ha negative konsekvenser på psykisk helse hvis man legger disse vilkårene til grunn (Thoresen & Hjemdal, 2014).

Hva Skal Til For at Vi Legitimerer Voldtekt?

Hvordan kan vi forstå hvorfor knappe 1 av 100 voldtekter ender med domfellelse når det samtidig er veletablert i forskningslitteraturen at voldtekt er et omfattende samfunnsproblem med potensielt store konsekvenser for velvære og psykisk helse? Rettferdig-verden-hypotesen (Lerner & Simmons, 1966) hevder at vi trenger å tro på at verden er rettferdig og at folk får som fortjent for å klare å forholde oss til verden og oss selv. Vi må tro at våre suksesser og de gode tingene i livet er et resultat av hardt arbeid, gode evner og at vi er anstendige mennesker som fortjener å ha det fint. Denne kognisjonen og leveregelen kan derimot slå uheldig ut når vi møter mennesker som har opplevd noe forferdelig, slik som voldtekt. Leon Festingers (1962) teori om kognitiv dissonans hevder at det er vanskelig for oss å holde to motstridende oppfattelser i sinnet

samtidig, noe som fører til at vi på en eller annen måte må forsøke å redusere dissonansen mellom disse motstridende kognisjonene. Rettferdig-verden-hypotesen postulerer derfor at vi for å opprettholde vår opplevelse av at verden er forutsigbar og at folk får som fortjent derfor søker å avvise offeret. Vi justerer våre persepsjoner om offeret, slik at de tillegges skyld og ansvar for sine opplevelser (Lerner & Simmons, 1966). Ettersom voldtekt defineres som en seksuell handling gjort mot noens viten eller vilje, uten samtykke, med makt eller trusler om makt vil en slik justering av persepsjoner si at vi ikke lenger aksepterer at dette var uforskyldt av offeret. Dette skaper en rekke falske stereotyper, rettferdiggjøringer, bortforklaringer og fortellinger om hvorfor voldtekt skjer, og eventuelt hvorfor det som skjedde ikke var en voldtekt. Disse fortellingene går ofte under samlebegrepet voldtektsmyter (Burt, 1980).

Voldtektsmyter er utbredt og til hinder for effektiv forebygging av voldtekt (Lonsway & Fitzgerald, 1994; Suarez & Gadalla, 2010). Mytene er blant annet at kvinner hevder seg voldtatt for å hevne seg på menn, eller at de angret på å ha sex med noen. Det kan også være oppfatninger som at hvis en kvinne ikke gjør motstand mot en voldtekt, så ville hun det egentlig, eller at hun måtte vite at det kom til å skje hvis hun sover i samme seng som en mannlig venn (Burt, 1980). Noen studier tyder på slike oppfatninger er vanligere blant menn, mens andre ikke finner kjønnsforskjeller (Suarez & Gadalla, 2010). Det fungerer også som en barriere for at voldtektsutsatte skal benevne sine opplevelser som voldtekt (Peterson & Muehlenhard, 2004), som igjen kan redusere sannsynligheten for at den utsatte forteller noen om det (Heath, Lynch, Fritch, & Wong, 2013; Schwartz & Leggett, 1999). Slike oppfatninger ser også ut til å samvariere med andre fordomsfulle holdninger, slik som rasisme, sexisme, alderisme og klassisme (Aosved & Long, 2006). I hvor stor grad man aksepterer voldtektsmyter ser også ut til

å samvariere med om man tillegger den utsatte skyld eller ei for en voldtekt (Hammond, Berry, & Rodriguez, 2011), samt at større aksept for voldtektsmyter ser ut til å øke tilbøyeligheten til å voldta (Bohner, Siebler, & Schmelcher, 2006). Voldtektsmytene vil naturlig nok ha en effekt på hvordan voldtektsutsatte blir både oppfattet og behandlet i samfunnet. Venema (2016) finner at elementer fra voldtektsmyter påvirker i hvilken grad amerikanske politibetjenter responderer på anmeldelser av voldtekt. Myter sånn som at kvinnen er selvforskyldt i et overgrep hvis hun drikker alkohol kan påvirke om politibetjenten som mottar en anmeldelse faktisk tar saken videre. Funnene tyder på en korrelasjon mellom promille på voldtektstidspunktet og lavere sannsynlighet for at politiet arresterer den mistenkte, og hvorvidt en etterforsker overtar saken i etterkant (Venema, 2016). Shaws (2017) undersøkelser av politidokumenter finner at voldtektsmyter benyttes både til å legge skyld på offeret, og til å rettferdiggjøre hvorfor politiet ikke har utført fullstendige etterforskninger.

Thoresen og Hjemdal (2014) finner at kun omtrentlig 10% av voldtekter anmeldes, og at nesten halvparten av disse sakene oppleves av den utsatte å ikke bli etterforsket, noe som kan gjenspeile at voldtektsmyter bidrar til en usynliggjøring av overgrep. Riksadvokatens har i tråd med dette påpekt at politiet må bli bedre på å sikre beviser i initialfasen i de sakene som etterforskes (Riksadvokaten, 2017). Utbredelsen og aksepten for voldtektsmyter er altså av stor betydning for både samfunnet og den enkelte voldtektsutsatte.

Skam Og Selvbebreidelse som Konsekvens av en Urettferdig Verden

Skam og selvbebreidelse er vanlige reaksjoner på å bli utsatt for kriminalitet (Frieze, Hymer, & Greenberg, 1987). Å bli utsatt for noe overveldende, traumatisk og urettferdig, som

for eksempel en voldtekt, vil påvirke vår opplevelse av verden og oss selv. For å gi mening og trygghet til verden igjen er det vanlig at voldtektsutsatte legger skylden på seg selv eller sine handlinger (Aakvaag et al., 2016). Selvbebreidelse, eller skyldfølelse, kan defineres som en ubehagelig følelse med en medfølgende oppfattelse om at en skulle ha følt, tenkt eller handlet annerledes (Kubany & Watson, 2003). Janoff-Bulman (1979) mente at selvbebreidelse etter voldtekt særlig omfattet atferdsmessig selvbebreidelse, da dette kunne gi en følelse av kontroll over fremtidig risiko for å bli voldtatt, som igjen vil kunne dempe ubehaget over verdens uforutsigbarhet. Flere studier peker derimot på at dette ikke har noen annen effekt enn å gi en følelse av kontroll, og at det faktisk kan øke risikoen for reviktimisering (Breitenbecher, 2006; Katz, May, Sørensen, & DelTosta, 2010; Miller, Markman, & Handley, 2007; Ullman, 2010). Aakvaag og kolleger (2016) fant også at både selvbebreidelse og skam økte i takt med antall voldsepisoder individet opplever.

Individer som opplever voldtekt, enten gjentatte ganger til tross for atferdsmessig selvbebreidelse, eller som ikke klarer å finne en atferdsforklaring, kan komme til å legge skylden på seg selv og føle skam. Dette er i tråd med rettferdig-verden hypotesen (Lerner & Simmons, 1966). For å opprettholde troen på en forutsigbar og rettferdig verden vil individet tenke at hun er en som fortjener å bli voldtatt. Gilbert definerte skam som «en smertefull affekt, ofte assosiert med opplevelsen av at en har personlige egenskaper, eller har gjort noe, som andre vil finne uattraktive og som vil resultere i avvising eller en form for devaluering» (Gilbert, 2000, p. 175, undertegnede oversettelse). Gilbert (1997) differensierer mellom skam og skyldfølelse, hvor skyldfølelse er knyttet til reparasjon av mellommenneskelig relasjoner, mens skam er knyttet til

sosial posisjonering, underdanighet og unnvikelsesatferd. Disse følelsene vil igjen kunne fremprovosere reaksjoner fra den voldtektsutsattes nettverk.

Sosiale Reaksjoner på Fortellinger om Voldtekt

Det er gjort en del forskning på sosial støtte og sosiale nettverk for voldtektsutsatte (Ullman, 1999). I slike studier ser man gjerne på frekvens av sosial kontakt, opplevd tilgjengelighet av sosial kontakt og støtte og mottatt støtte. Denne tilnærmingen var en periode dominerende i forskningen på voldtektsutsatte og sosial kontakt. Over de siste 10-15 årene har man derimot begynt å se nærmere på kvalitetene ved den sosiale kontakten og støtten. Det har blitt undersøkt hva slags reaksjoner voldtektsutsatte får fra miljøet, og hvordan de opplever disse reaksjonene. Dette er et komplekst felt, fordi hvordan reaksjonene oppleves kan variere etter hvem som har de, hvilke reaksjoner de kommer sammen med og hvilke etterreaksjoner den voldtektsutsatte sitter med selv. Fraværet av negative reaksjoner kan til og med oppleves som en positiv reaksjon, mens fraværet av reaksjoner generelt oppleves som en negativ reaksjon (Ahrens, Campbell, Ternier-Thames, Wasco & Sefl, 2007; Filipas & Ullman, 2001; Ullman, 1996a)

Gjennom siste halvdel av 1990-tallet utviklet Ullman (2000) Social Reactions Questionnaire (SRQ), i et forsøk på å systematisere og studere sosiale reaksjoner og hvordan de oppleves nærmere. Skjemaet består av 48 påstander som danner åtte separate kategorier av sosiale reaksjoner, hvorav tre er regnet som positive (emosjonell støtte, håndfast assistanse og informasjonsstøtte) og fem er regnet som negative (Offer-skyld, egosentriske responser,

stigmatiserende responser, distraksjon og kontrollerende responser). Disse kategoriene kan oppleves som positive eller negative avhengig av kontekst og avsender.

Positive reaksjoner.

Positive reaksjoner på fortelling om voldtekt, slik de defineres av SRQ, er svært vanlig. Flertallet av voldtektsutsatte opplever en eller flere positive reaksjoner fra de som de forteller om voldtekten (Ullman, 2010). Den vanligste av de positive reaksjonene er emosjonell støtte (80%), etterfulgt av håndfast assistanse (60%) og informasjonsstøtte (inntil 90% i noen studier). Denne typen reaksjoner er gjerne et direkte resultat på det den utsatte forteller eller den utsattes reaksjoner, og kan ses på som et forsøk på trøst og et tilbud om støtte til den utsatte (Ullman, 2010). Oppsummert ser det ikke ut som om positive reaksjoner på voldtekt har noe mer enn en minimal effekt på voldtektsutsattes symptomer og tilfriskning (Ullman, 1999).

Negative reaksjoner.

Negative sosiale reaksjoner slik de defineres av SRQ kan være både tilsiktede og utilsiktede. Et eksempel på en sosial reaksjon som defineres som negativ er forsøk på å distrahere den utsatte fra sitt ubehag. For eksempel kan forsøk på å distrahere den utsatte fra sitt ubehag virke invaliderende og avvissende ovenfor de reaksjonene den utsatte opplever. Negative sosiale reaksjoner oppstår ikke nødvendigvis som konsekvens av en negativ vurdering av voldtekten (selve voldtekten kan for eksempel defineres som en uheldig men ikke så farlig hendelse), men kan være en bedømmelse av den voldtektsutsattes reaksjon på hendelsen («du burde ikke ta slik på vei») (Ullman, 2010). Noen ganger kan den voldtektsutsattes ubehag og dysfunksjonelle mestringsstrategier påvirke mottakeren av fortellingen i så stor grad at de kommer med

utilsiktede og klumsete negative reaksjoner for å dempe sitt eget ubehag (Dunkel-Schetter & Skokan, 1990; Loseman & van den Bos, 2012).

Dessverre er negative reaksjoner også vanlige, hvor opptil 80% av voldtektsutsatte opplever en eller flere slike reaksjoner når de forteller om voldtekt (Ullman, 2010). De forskjellige kategoriene vil i det følgende gjennomgås for å klargjøre forskjellene.

Offerskyld.

Hele 70-80% av voldtektsutsatte opplever å bli gitt skylden. Det er forskjellige måter dette gjøres på, men særlig deles det inn i atferdsskyld (for eksempel at hun var uforsiktig da hun gikk hjem alene) og karakterskyld (hun fikk som fortjent). Disse kan også kombineres. De forskjellige typene har også forskjellig effekt på den utsatte, hvor atferdsskyld kan, til tross for at det er en negativ sosial reaksjon, være med på å gi den utsatte en økt følelse av kontroll over fremtidig risiko, som kan oppleves som positivt (Breitenbecher, 2006; Ullman, 2010).

Stigmatiserende responser.

Det som kalles «Stigmatiserende responser» kan være med på å forsterke karakterskyld og selvbebreidelse hos voldtektsutsatte. Stigmatiserende responser fremstiller den utsatte som annerledes eller som skjør og skadet etter voldtekten. Slike responser kan i utgangspunktet være tiltenkt som en positiv reaksjon med et ønske om å vise hensyn. Stigmatiserende responser kan imidlertid gjøre at den utsatte opplever at andre ikke har tro på at en vil kunne håndtere opplevelsen eller mestrer det dårlig. Omtrentlig 80% av de som har opplevd voldtekt opplever en slik respons (Ullman, 2010). Skyldpåførende og stigmatiserende responser inngår også i subskalaen vende-seg-fra reaksjoner som vil nevnes nærmere i resultatene.

Distraksjon.

Distraksjoner vurderes også som en negativ sosial reaksjon, særlig fordi det kan implisere at den utsatte overreagerer på hendelsen eller ikke mestrer det tilfredsstillende. Det kan også oppleves som at den som mottar voldtektsfortellingen ikke vil høre om det. Denne reaksjonen oppleves av 58-80% av de som forteller noen om voldtekt (Ullman, 2010).

Egosentriske reaksjoner.

Egosentriske reaksjoner er reaksjoner hvor den som mottar fortellingen reagerer på en egoistisk måte eller gir uttrykk for at mottakerens responser på fortellingen er viktigere enn den voldtektsutsattes reaksjoner på voldtekten. Disse reaksjonene kan forhindre den utsatte i å få dekket sine behov, ved at de flytter fokuset over på mottakeren og mottakerens behov.

Omtrentlig 80% har opplevd slike reaksjoner, og de er vanligst fra familie og romantiske partnere. Men ikke alle opplever disse reaksjonene som negative (Ullman, 2010). For noen oppleves for eksempel mottakerens intense sinne eller planer om hevn som et uttrykk for omsorg og omtanke for den voldtektsutsatte, mens for andre vil det samme oppleves som noe som må dempes for å forhindre at ektefeller eller familie skal ende opp fengslet (Campbell, Ahrens, Sefl, Wasco, & Barnes, 2001).

Kontrollerende responser.

Den siste typen negative reaksjoner er kontrollerende responser. Kontrollerende responser innebærer å ta kontroll over hva som skal hende videre, for eksempel ved å pålegge den utsatte å anmelde, selv om hun ikke selv ønsker det. Dette er en vanlig respons fra formelle støttespillere, slik som helsevesen og politi. For den voldtektsutsatte kan det føles som om de mister kontrollen

over hva som skjer i eget liv, og ikke har agens i egen tilfriskningsprosess. Ullman (2010) har estimert at over 80% av voldtektsutsatte opplever slike responser. Akkurat som ved de egosentriske responsene er det ikke alle som opplever dette som negativt. Det å ta kontroll i en hektisk og kaotisk situasjon for den voldtektsutsatte kan oppleves som omsorg og avlastning (Campbell, et al., 2001). Samtidig er det viktig å påpeke at kontroll over egen tilfriskning og eget liv er assosiert med bedre prognoser og redusert symptomatologi (Frazier, 2003).

Det å Ikke Bli Trodd

Det mest brukte måleinstrumentet for mistro og skyldpåførsel i denne litteratugjennomgangen er, som nevnt tidligere, Social Reactions Questionnaire (SRQ) (Ullman, 2000). Det nærmeste målet til konkret mistro (for eksempel å si en ikke tror på at hendelsen inntraff) i SRQ er reversert, og går på at de opplever seg trodd (under skalaen emosjonell støtte). Deretter er det offerskyld som måler om de ble påført skyld eller kalt uansvarlig og liknende. Ullman (2010) peker på at fravær av negative reaksjoner oppleves som en positiv reaksjon, men at ingen reaksjon oppleves som negativt. Emosjonell støtte inneholder også flere andre spørsmål, sånn som lytte til følelsene til den utsatte, eller å fortelle dem at de er elsket. Det vil derfor ikke være korrekt å bruke lave skårer på emosjonell støtte som et mål på mistro. Offerskyld blir derfor den subskalaen som nærmest speiler opplevelsen for den voldtektsutsatte, nemlig den uforbeholdne aksepten om at voldtekten var uønsket.

Med andre ord handler det å ikke bli trodd om responser som definerer hendelsen som noe annet enn en voldtekt. Det vil si en handling som innerst inne var ønsket eller lagt til rette for. Det å ikke bli trodd kan også bety at mottakeren ikke tror at hendelsen har funnet sted («du

innbiller deg ting, det der skjedde ikke»). Det er ikke denne betydningen av begrepet som brukes i denne oppgaven. For mange vil det å ikke bli trodd tilsvare å bli pålagt skyld eller påført ansvar for egen voldtekt (Aldridge & Luchjenbroers, 2007). De blir ikke trodd på at de gjorde alt de kunne for å unngå voldtekten, at voldtekten var uønsket, og at det opplevdes som et overgrep for den utsatte.

Et eksempel på hvordan det å ikke bli trodd kan arte seg, fremgår av en kvalitativ studie av Greeson, Campbell og Fehler-Cabral (2016):

(...) “Are you sure you tried to put up a fight?” You know, like asking me. It was like more, like, you know, you can tell in someone’s tone like more accusing He might as well have just said, “I don’t really think that these kids raped you. I think you wanted it and you let them and that’s it.”

At another point in the interview, she stated that the detective asked her, “Are you sure it wasn’t consensual sex?” His questions made her feel like he was accusing her of lying. (Megan R. Greeson, Campbell, & Fehler-Cabral, 2016, p. 97)

Voldtekt er per definisjon å bli utsatt for en seksuell handling uten samtykke, det er en ikke-villet hendelse. Når man da tillegger den voldtektsutsatte skyld eller ansvar for dette, så sier man samtidig at de på et eller annet nivå har visst om at det ville skje, samtykket til det eller på en eller annen måte gjort seg skyldig og ansvarlig for den seksuelle handlingen som ble utført. Hvis man hevder at en som har blitt utsatt for voldtekt selv har skyld i overgrepet tilsvarer dette at deres forklaring om at dette var helt og holdent uønsket og påtvunget ikke er sant. Ved å tillegge en voldtektsutsatt ansvar, for eksempel i et tilfelle med bekjentskapsvoldtekt etter en fest, så invaliderer man deres opplevelse av at dette var uønsket og grenseoverskridende (Ahrens, 2006).

After a party, Linda decided to spend the night on the sofa rather than take the bus home alone at night. She woke up to the host raping her anally. The next day, she told a counselor who had been helpful in the past. But, he was very judgmental and blaming:

When I went to see him, he said, well, what do you expect? If you stay over at somebody's house like that that you barely know, that's an open invitation. (Courtney E. Ahrens, 2006, p. 267)

Det å tilskrive skyld til den utsatte ved at de for eksempel utsatte seg for risiko er å påføre den utsatte et ansvar for at voldtekten ble utført. Ved å tillegge den utsatte skyld for voldtekten fraskriver man også voldtektsutøveren ansvaret for handlingen. (Aldridge & Luchjenbroers, 2007) Av denne årsaken har denne litteraturgjennomgangen behandlet det å ikke bli trodd og det å bli påført skyld og ansvar som to sider av samme sak.

Kunnskapshull

De siste tiårene har det vært en massiv satsning på forskning, både nasjonalt og internasjonalt. Nasjonalt vil regjeringen øke andelen BNP som brukes på forskning til 1% (Kunnskapsdepartementet, 2015). På verdensbasis brukes det over 12 billioner kroner på forskning, bare i 2018 (Statista, 2018). Denne satsningen har generert massive mengder empiriske enkeltstudier, noe som vanskelig lar seg orientere i. Videre, i likhet med mange andre land, er det i Norge politiske føringer om at både helse- og omsorgstjenester, samt politikk generelt, skal være kunnskapsbasert og fundert i forskning. Dette medfører et behov for oppdaterte kunnskapsoppsummeringer, både for å skape et overordnet bilde av kunnskapsgrunnlaget og for å identifisere potensielle kunnskapshull som foreligger på feltet, som igjen kan veilede videre forskning.

Voldtekt er et tabubelagt tema og er underrepresentert i forskningslitteraturen. Dette er særlig problematisk når litteraturen viser at voldtekt og seksuelle overgrep kan medføre alvorlige psykiske helseplager (Heise, Pitanguy, & Germain, 1994; Irish, et al., 2009; Norman, et al., 2012; Surís & Lind, 2008b). #MeToo-debatten har også tydelig vist at kvinner utsatt for seksuelle krenkelser sjeldent møtes på en god måte.

Til tross for en massiv oppmerksomhet på voldtekt og seksuelle krenkelser det siste året, finnes det ingen oppdaterte kunnskapsoppsummeringer på hvordan man kan møte voldtektsutsatte på en god måte. Det finnes heller ingen oppdaterte kunnskapsoppsummeringer på skadene det kan gi å å møte de på en ikke-hjelpsom måte. Dette er uheldig, da enkeltstudier peker på at profesjonelle aktører, som politi, rettsvesen og helsepersonell er blant de som leverer flest negative reaksjoner (Filipas & Ullman, 2001; Ullman, 1996a).

Den overordnede hensikten med denne kunnskapsoppsummeringen er å gi et oppdatert bilde av forskningsgrunnlaget for konsekvensene av å ikke bli trodd eller tillagt ansvar for å oppleve voldtekt. Denne kunnskapsoppsummeringen kan også ses som et steg i retning mot å bevisstgjøre formelle aktører om potensielle konsekvenser av å bli møtt med mistro, skyld- eller skampåførsel etter voldtekt, noe som potensielt kan gi verdifulle kliniske implikasjoner og øke bevisstheten om mennesker som oppsøker hjelp i sammenheng med seksuelle overgrep.

Så, Hva Lurer Vi Egentlig På?

Det overstående leder oss frem til problemstillingen og forskningsspørsmålet for denne systematiske litteraturgjennomgangen: Hva vet vi om psykologiske konsekvenser av å ikke bli trodd når en forteller om voldtekt?

Metode

Epistemologisk Tilnærming

En systematisk litteraturgjennomgang er en reproducerbar, eksplisitt og systematisk metode for å evaluere og sammenfatte den eksisterende kunnskapen på et felt (Fink, 2014). En slik gjennomgang kan basere seg på forskning fra forskjellige fagfelt, profesjoner, metodikker og kilder. Konklusjonene som trekkes fra en slik gjennomgang baseres på originalverkene fra forskerne, fremfor tolkninger av deres funn, for slik å sikre at funnene vil være nøyaktige. Ved å evaluere og kvalitetssikre forskningen som inngår i en systematisk litteraturgjennomgang søker man å sørge for at konklusjonene som trekkes fra originalforskningen er så korrekt som mulig, og at svaret på forskningsspørsmålet er underbygget av solid metodikk. Kunnskapen som kommer ut av en systematisk litteraturgjennomgang vil derfor i første omgang være deskriptiv for kunnskapsstatus på feltet. I andre omgang vil en slik litteraturgjennomgang kunne være evaluerende for kunnskapen innen feltet (Fink, 2014). Ettersom forskningsspørsmålet for denne oppgaven er « Hva vet vi om psykologiske konsekvenser av å ikke bli trodd når en forteller om voldtekt?» vil en systematisk litteraturgjennomgang være en god metode å benytte, da den søker å sammenfatte det vi vet om dette feltet, funnet ved forskjellige typer studier. Ettersom forskningsspørsmålet omhandler konsekvensene av å ikke bli trodd, er kvalitative studier ekskludert. Det er fordi kvalitative studier ikke lar oss trekke kausale slutninger om noe mer enn enkeltindividets opplevelser, og kan således ikke svare på noe mer enn hva de enkelte intervjuobjektene opplevde som konsekvenser av å ikke bli trodd. En slik gjennomgang er også i tråd med ønsket fra Senter for Krisepsykologi, og kan fungere som et grunnlag for fremtidige studier de ønsker å gjøre på dette feltet.

Preliminære Undersøkelser og Søkeord

For å bli kjent med fagfeltet ble det først utført flere usystematiske søk ved hjelp av Google Scholar gjennom 2017, med søkeord som «rape,» «disclosure» og «disbelief.» Dette ble gjort for å danne et bilde av begrepsbruken innen voldtektsforskning, for slik å få et best mulig utgangspunkt for et systematisk søk som fanger opp mest mulig relevant forskning. Under denne delen av prosessen ble det også tydelig at det er få empiriske studier som har undersøkt konkret mistro og kommentarer om at en ikke tror den voldtektsutatte. Det fremkommer derimot mange studier som snakker om å diskreditere den voldtektsutatte, samt studier som ser på offerskyld. Disse fenomenene blir derfor inkludert videre i søket, da de reflekterer en holdning om mistro til den voldtektsutatte.

PICO-skjema ble i tillegg brukt for å definere hva som skulle omfattes av søket videre og for å bistå i og avdekke søkebegreper (se tabell 1). Gjennom det usystematiske søket ble det tydelig at det er noen sentrale forskere som har hatt høy produksjon innen akkurat dette feltet. En av disse er Sarah Ullman som skrev boken «Talking About Sexual Assault: Society's Response To Survivors» (2010). Hennes forskningsproduksjon har vært sentral i å utvide perspektivet på viktigheten av sosiale reaksjoner på fortellinger om voldtekt, og derfor ble denne boken benyttet som et ekstra utgangspunkt for å få oversikt over begrepsbruk og andre sentrale artikler. Under gjennomlesing av denne ble relevant begreper skrevet ned og systematisert i tabell (se tabell 2). Denne, og PICO-skjema ble brakt med til søkekurs holdt av Universitetsbiblioteket. Disse kombinasjonene av søkeord ble deretter testet ut og raffinert frem til de fanger opp alle artiklene ansett som relevante fra det usystematiske søket, under veiledning fra forskningsbibliotekar ved Universitetsbiblioteket. Sluttresultatet presenteres i tabell 3.

Databaser og Søkestrategi

Etter veiledning fra forskningsbibliotekar ble det besluttet å gjennomføre søket i fem forskjellige databaser. Disse skal fange opp bredden av fagfelt som kan være involvert i forskning på hvordan man møter voldtektsutsatte, og effektene av disse møtene. Databasene som ble benyttet er som følger: PsychInfo og ProQuest Psychology, som har særlig fokus på psykologisk vitenskap. MedLine og CINAHL, for å fange opp medisinske og sykepleiefaglige studier, da voldtektsutsatte gjerne gjennomgår medisinske undersøkelser i forbindelse med anmeldelser og bevisinnsamling. Web of Science ble brukt for å fange opp ikke-helsefaglige studier, slik som juridisk og samfunnsvitenskapelig forskning, da voldtektsutsatte også kan komme i kontakt med politi og rettsvesen. I tillegg ble Cochrane Library, Campbell Library og Epistemonikos gjennomgått for å undersøke om det eksisterte tidligere systematiske litteraturgjennomganger eller metaanalyser denne oppgaven kunne bygge på. Ettersom dette ikke ble funnet har søkene blitt gjennomført uten angivelse av starttidspunkt for relevant forskning, og alle resultater publisert frem til 24.01.2018 er inkludert.

Der det var mulig (PsychInfo, MedLine og CINAHL) ble søket begrenset til å kun inkludere artikler på norsk, svensk, dansk og engelsk. Web of Science ble begrenset til engelsk. Videre ble det i PsychInfo, ProQuest Psychology og CINAHL begrenset til kun fagfelleverderte artikler. CINAHL ble videre begrenset til å kun inkludere forskningsartikler. Da Web of Science er en tverrfaglig database, som også benytter seg av ukontrollerbare algoritmer for å bistå i søket ble søkeordene «(report* or file or tell* or talk).ti,ab.» fjernet fra kolonnen «fortalt om voldtekt» i tabell 2 for å forhindre for mange irrelevante artikler i å komme videre i prosessen. Lokale tilpasninger i nærhetsoperatører (begreper plassert mellom søkeord, for å finne artikler hvor

ordene kommer innen for eksempel 3 ord fra hverandre) er gjort, da databasene har forskjellige koder for hvordan dette utføres i et søk (for eksempel N3 for innen tre ord av hverandre i CINAHL, og ADJ3 i PsychInfo).

Hver kolonne fra tabell 2 er kjørt som separate søk i hver database. Disse søkene har deretter blitt kombinert med AND-operatører. Resultatene fra søket presenteres i figur 1.

Eksklusjon- og Inklusjonskriterier

Inklusjonskriteriene benyttet for litteraturgjennomgangen var at deltakerne i studiene er kvinner som har opplevd voldtekt etter 16 års alder, eller at det lar seg skille ut data for dette. Dette ble målt med Sexual Experiences Survey (SES) (Koss, Gidycz, & Wisniewski, 1987), enten deler av den eller i revidert versjon (Testa, VanZile-Tamsen, Livingston, & Koss, 2004). I SES spørres det etter mange former for seksuelle erfaringer, overtramp og overgrep på en måtes som gjør at den som har blitt utsatt for et eventuelt overgrep ikke trenger å selv definere det som voldtekt for at det skal skåres som voldtekt eller overgrep. Det måtte også være mål eller data på at kvinnene har fortalt om det til noen og at de har opplevd å ikke bli trodd eller pålagt skyld for at de ble voldtatt. Til sist måtte studiene også inkludere mål eller data på psykisk helse og/eller - velvære. Da flere av studiene oppdaget under det usystematiske søket inneholdt både kvantitativ og kvalitativ metodebruk ble ikke de kvalitative studiene ekskludert før gjennomgang av fulltekst.

For å avgrense mengden litteratur og gjøre oppgaven mest mulig relevant for Senter for Krisepsykologi (SfK) og deres pasienter, ble det etter diskusjon med veileder og SfK besluttet å ekskludere studier med noen typer utvalg. Hensikten var å fokusere oppgaven mot utvalg som

kan tenkes å representere de pasienter som oppsøker og benytter seg av SFK sine voldtektsgrupper. Det var flere typer utvalg som ble ekskludert, men alle hadde det til felles at de omfattet deltakere som kan ha flere belastende livshendelser med seg som kan påvirke, og kanskje øke konsekvensene av å ikke bli trodd. Følgende utvalg ble ekskludert ikke-vestlige utvalgt, urfolk, militært personell, innsatte i fengsel, personer med samtidig rusmiddelavhengighet, hjemløse, prostituerte, ofre for menneskehandel, kvinner utsatt for partnervoldtekt og kvinner utsatt for incest. I lys av oppgavens omfang ble det besluttet at det ville være for tidkrevende og dessuten vanskelig å forsøke å skille effektene av disse tilleggsbelastningene fra effektene av å ikke bli trodd når en forteller om enkeltstående voldtekt.

Seleksjon av Studier

De 1825 artiklene som ble funnet i søket ble screenet for om de kunne ekskluderes i henhold til eksklusjonskriteriene ved å lese tittel og abstract. Der hvor det var tvil om en artikkel kunne ekskluderes eller ei, basert på tittel og abstract, ble den tatt med til neste skritt i prosessen. Dette var særlig relevant i studier som omtalte sosial støtte eller sosiale reaksjoner på voldtekt, men som ikke spesifiserte nærmere om det å bli trodd eller ei var undersøkt.

De som åpenbart kunne ekskluderes i henhold til eksklusjonskriteriene, eller ikke omhandlet oppgavens tematikk ble ekskludert. Totalt ble 1688 artikler ekskludert i dette steget av prosessen. For de resterende 137 artiklene ble fulltekst lest for å se om de dekket inklusjonskriteriene eller oppfylte eksklusjonskriteriene. Totalt 118 artikler omfattet et eller flere av eksklusjonskriteriene. Igjen var det 19 artikler som fylte inklusjonskriteriene uten å omfatte et

eller flere eksklusjonskriterier. Disse er organisert i temaer, hvor studiene ofte omfatter flere temaer. Seleksjonsprosessen kan ses i figur 1.

Resultater

De 19 artiklene som ble funnet er publisert mellom 1996 og 2016 og er i all hovedsak utført med amerikanske utvalg, både universitetsstudenter og mer varierte populasjoner. Alle undersøkelsene så på kvinner utsatt for voldtekt, om den voldtektsutsatte hadde blitt mistrodd eller påført skyld, og analyserte dette opp mot utfallsmål på psykisk helse og -velvære. Typene utfallsmål som ble studert kunne ordnes i følgende kategorier: Depresjon og suicidalitet; PTSD; selvtillit og selvbebreidelse; recovery, vekst og mestring; alkoholbruk; forskjeller i reaksjonstyper og andre effekter. Samlede resultater kan ses i tabell 3.

Depresjon og Suicidalitet

Fem av studiene hadde inkludert depresjon eller suicidalitet blant sine utfallsmål. Av disse var alle fem tverrsnittstudier. Størrelsen på utvalgene varierte fra 102 til 1863 kvinner utsatt for voldtekt. Av disse studiene fant fire (Campbell, et al., 2001; Nikulina, Bautista, & Brown, 2016; Relyea & Ullman, 2015a; Relyea & Ullman, 2015b) at det å ikke bli trodd eller bli påført skyld hadde sammenheng med depresjon, mens én studie fant at det å bli mistrodd og/eller pålagt skyld ikke hadde sammenheng med suicidalitet, som ofte er knyttet til depresjon (Ullman & Najdowski, 2009).

En av spørsmålene som ble brukt for å måle mistro og skyldspåleggelse var om den utsatte opplevde at hun var blitt kalt kalt uansvarlig. Ullmann (2000) fant at kvinner som rapporterte at de hadde blitt kalt uansvarlige opplevde mer depresjonsymptomer, dersom de i

tillegg oppga at de hadde blitt såret av dette. Dette studiet brukte en forløper til SRQ, med åpne spørsmål, og skiller seg derfor noe ut fra de påfølgende.

Å ikke bli trodd og bli pålagt skyld ble i alle de andre undersøkelsene målt med delskalaen «victim blame» i Ullmans (2000) Social Reactions Questionnaire (SRQ), enten som selvrapportskjema eller som strukturert intervju. I to av undersøkelsene ble SRQ delt opp i to distinkte kategorier, ikke-støttende anerkjennelse, og vende-seg-fra reaksjoner (omfatter skyldpåførsel, å ikke bli trodd og ulike stigmatiserende responser som for eksempel å behandle personen som skitten på grunn av voldtekten). Det er dermed vende-seg-fra kategorien som kommer nærmest vårt begrep å bli mistrodd og pålagt skyld. En studie fant særlig at ikke-støttende anerkjennelse, og i mindre grad vende-seg-fra reaksjoner, var relatert til depresjon hos den utsatte (Relyea & Ullman, 2015b).

Feltet har også vært interessert i hvorvidt den voldtektsutsattes alkoholpåvirkning har betydning for hvordan det oppleves å bli mistrodd og/eller pålagt skyld. Relyea og Ullman (2015a) undersøkte i sitt tverrsnittsstudie med 388 voldtektsutsatte kvinner om det er forskjell på sosiale reaksjoner hos kvinner utsatt for alkohol- eller overfallsrelaterte voldtekter. I dette studiet har de brukt komposittskalaen vende-seg-fra reaksjoner fra SRQ (Ullman, 2000) nevnt tidligere. De fant ingen effekter på alkoholrelaterte reaksjoner av mistro og skyldpåførsel etter å ha kontrollert for de mer generelle skyldpåførende og mistroiske reaksjonene, men fant at disse har sammenheng med depresjon.

En siste problemstilling som er blitt reist, er om etnisk identitet kan beskytte mot negative konsekvenser på grunn av negative reaksjoner på fortelling om voldtekt og symptomer

på depresjon. En tenker seg at etnisk identitet, det vil si en følelse av tilhørighet som individet opplever ved å assosieres med sin egen arv og kultur, kan beskytte kvinner mot de negative effektene av å ikke bli trodd, blant annet gjennom å gjøre dem mer motstandsdyktige mot stereotyper, gjennom å hjelpe dem til å internalisere positive beskrivelser av egen etnisitet og gjennom å gi dem en følelse av tilhørighet (Nikulina, et al., 2016). Nikulina, Bautista og Brown (2016) undersøkte i sitt tverrsnittsstudie med 221 voldtektsutsatte kvinner ved et amerikansk universitet om etnisk identitet kunne beskytte den utsatte mot effekter av andres negative reaksjoner på deres fortelling om voldtekt. De fant at skyldpåførsel som målt med SRQ hadde en positiv korrelasjon med depresjonssymptomer målt ved BDI-II, og at etnisk identitet ikke hadde en beskyttende effekt.

Post-Traumatisk Stresslidelse

Åtte av studiene hadde inkludert mål på posttraumatisk stresslidelse (PTSD) blant sine utfallsmål. Av disse var seks tverrsnittstudier, og to var longitudinelle. Størrelsen på utvalgene varierte fra 102 til 1863 kvinner, som alle hadde vært utsatt for voldtekt. De mest brukte målene for posttraumatisk stress var Posttraumatic Diagnostic Scale (PDS), The PTSD Symptoms Scale (PSS) og delskalaen Crime Related Distress fra Symptom Checklist 90 - Revised (SCL-90-R).

Som nevnt kan SRQ deles opp i to hovedkategorier: vende-seg-fra reaksjoner og ikke-støttende anerkjennelse (Relyea & Ullman, 2015b), der vende-seg fra reaksjoner og subskalaen «victim blame» kommer nærmest det som blir definert som mistro og skyldpåførsel. Alle de åtte studiene fant at det å ikke bli trodd eller bli påført skyld (målt enten med vende-seg fra skalaen eller subskalaen offerskyld) hadde sammenheng med grad av PTSD-symptomer (Campbell, et

al., 2001; Filipas & Ullman, 2001; Nikulina, et al., 2016; Peter-Hagene & Ullman, 2015; Relyea & Ullman, 2015a; Ullman & Filipas, 2001; Ullman & Relyea, 2016; Ullman, Townsend, Filipas & Starzynski, 2007). Én av disse studiene fant, mot forventning, at det å bli møtt med utsagn som støtter voldtektsmyter var assosiert med lavere PTSD-symptomtrykk enn å ikke bli møtt med slike reaksjoner. I samme studie ble det å bli møtt av slike voldtektsmytereaksjoner oppgitt som ikke-hjelpsomt av de som opplevde disse reaksjonene (Filipas & Ullman 2001). Relyea og Ullman (2015a) fant at mistro og skyldpåførelse har sammenheng med PTSD, men at alkoholrelaterte, særegne reaksjoner ikke hadde effekt etter å ha kontrollert for de mer generelle skyldpåførende og mistroiske reaksjonene fra SRQ.

En annen studie fant at det er en gjensidig påvirkning mellom vende-seg-fra reaksjoner og PTSD-symptomer: å bli møtt med vende-seg-fra reaksjoner kunne øke PTSD symptomer, men PTSD symptomer kunne også øke risikoen for at andre vendte seg vekk fra den utsatte når de fortalte om overgrepet (Ullman & Relyea, 2016). Nikulina og kolleger (2016) fant igjen at etnisk identitet ikke var beskyttende for effektene av sosiale reaksjoner på posttraumatisk stress.

Peter-Hagene og Ullman (2015) undersøkte i sitt longitudinelle studie hva slags effekter overfallstype og forskjellige psykososiale mediatorer har på PTSD-symptomer. De fant at vende-seg-fra reaksjoner ved fortelling om voldtekt førte til høyere PTSD-symptomtrykk et år senere. De fant også at alkoholpåvirkning økte sjansene for at folk vendte seg fra den voldtektsutsatte. Dette økte i annen omgang risikoen for økte PTSD-symptomer. Denne indirekte effekten var signifikant. De fant også at kvinner som hadde vært utsatt for mindre voldelige, eller mindre alvorlige overgrep, oftere opplevde at folk vendte seg fra dem.

Relyea og Ullman (2015b) fant at etter å kontrollere for andre variabler, så var vende-seg-fra reaksjoner relatert til PTSD-symptomer, men at ikke-støttende anerkjennelse (som anerkjenner at overgrepet skjedde, men på lite støttende måter, slik som for eksempel å skifte tema eller å ha fokus på egne reaksjoner) var en dobbelt så sterk predikator for PTSD-symptomer. I et nytt, longitudinelt studie (2016) undersøkte de blant annet hvilke effekter sosial støtte og reaksjoner hadde på posttraumatiske stressymptomer hos den utsatte. De fant en gjensidig relasjon mellom posttraumatiske stressymptomer og vende-seg-fra reaksjoner, der den utsattes opplevelse av at de ble møtt med vende-seg-fra reaksjoner kunne øke sjansen for at hun utviklet PTSD symptomer, men der PTSD symptomer hos den utsatte også kunne øke sjansene for at andre vendte seg fra henne, når hun fortalte om overgrepet.

Selvtillit og Selvbebreidelse

Syv av studiene hadde inkludert mål på selvtillit eller selvbebreidelse blant sine utfallsmål. Av disse var alle syv tverrsnittstudier. Størrelsen på utvalgene varierte fra 190 til 1863 voldtektsutsatte kvinner. Det mest brukte måleinstrumentet for selvtillit var Rosenberg Self-Esteem Scale (RSS), og ble brukt på alle studiene hvor ikke annet er spesifisert. Det mest brukte måleinstrumentet for selvbebreidelse er Rape Attributions Questionnaire (RAQ), og er brukt på alle studier hvor ikke annet er spesifisert.

Av disse studiene fant tre studier (Filipas & Ullman, 2001; Laxminarayan, 2012; Orchowski, Untied, & Gidycz, 2013) at det å ikke bli trodd eller bli påført skyld hadde sammenheng med grad av selvtillit, og to studier at det å ikke bli trodd eller påført skyld hadde sammenheng med karakterologisk selvbebreidelse (Relyea & Ullman, 2015a; 2015b). To studier

fant en sammenheng med både atferdsmessig og karakterologisk selvbebreidelse (Ullman, et al., 2007; Sigurvinsdottir & Ullman, 2015). Ingen av studiene rapporterte manglende sammenheng mellom å ikke bli trodd eller påført skyld og selvtillit eller selvbebreidelse.

Filipas og Ullman (2001) undersøkte i sin studie hva slags sosiale reaksjoner, målt med SRQ og åpne spørsmål, som predikerte selvtillit målt med Rosenberg Self-Esteem Scale (RSS). De fant at kvinner som ble møtt med skyldpåførende reaksjoner og opplevde dette som skadelig hadde lavere selvtillit enn de som ikke opplevde skyldpåførelse. De fant også at de som først fortalte om voldtekt til venner hadde høyere selvtillit enn de som først fortalte til andre enn venner.

Laxminarayan (2012) undersøkte betydningen av rettsvesenets fremfred etter et overgrep, for den utsattes selvtillit, og sammenliknet kvinner som var utsatt for seksuelle overfall med kvinner som var utsatt for annen vold. Selvtillit ble målt ved fem selvutviklede spørsmål rangert fra 1-5 på en likertskala. De undersøkte også betydningen av den utsattes opplevelse av at de var blitt behandlet rettferdig i rettsaken, og betydningen av type lovbrudd. Laxmiarayan fant at opplevd rettferdighet i rettssaker hadde en sterkere assosiasjon med psykologiske effekter, inklusive selvtillit, for kvinner utsatt for seksuelle overfall enn for kvinner utsatt for ikke-seksuelle overfall.

Recovery, Vekst og Mestring

Foruten de funn som er nevnt over, var det sju studier som inkluderte utfallsmål som dreide seg om recovery, vekst og mestring. Av disse var seks tverrsnittstudier, og ett var longitudinelt. Størrelsen på utvalgene varierte fra 155 til 1863 kvinner utsatt for voldtekt.

Det var én undersøkelse blant de sju som inkluderte mål på selvrapportert recovery – operasjonalisert som selvopplevd tilfriskning (Ullman, 1996b). Ullman (1996b) fant at det var signifikante korrelasjoner mellom det å bli mistrodd/påført skyld og grad av selvrapportert tilfriskning. Dette gjaldt imidlertid bare for de som ventet mer enn noen uker eller over ett år etter voldtekten med å fortelle om voldtekten.

Fem av studiene inkluderte et mål på mestring blant sine utfallsmål (Laxminarayan, 2012; Littleton & Bretkopf, 2006; Orchowski, et al., 2013; Relyea & Ullman, 2015b; Ullman & Relyea, 2016). De mest brukte måleinstrumentet for mestring var Brief COPE (Carver, 1997) og The Coping Strategies Inventory (CSI) (Tobin, Holroyd, & Reynolds, 1984). Brief COPE er et selvrapportskjema for forskjellige typer strategier for å håndtere vanskelige situasjoner og opplevelser. Laxminarayan (2012) brukte et selvlaget spørsmål rangert på en likertskala 1-5 for å måle mestring.

Av de fem studiene, fant fire en sammenheng mellom å bli mistrodd/påført skyld på den ene siden, og mestring (Laxminarayan, 2012; Orchowski, et al., 2013; Relyea & Ullman, 2015b; Relyea & Ullman, 2016). I disse fire studiene ble mestring operasjonalisert som hvordan den voldtektsutsatte håndterer stress, ubehag og symptomer etter voldtekten. Dette omfatter både konstruktive og maladaptive strategier. Orchowski og kollegers (2013) fant at mistro og/eller skyldpåføring førte til mindre mestring definert som å planlegge og implementere konkrete tiltak som søker å løse et problem. Ullman og Relyea (2015b) fant at vende-seg-fra reaksjoner, som dreier seg blant annet om å bli påført skyld, predikerte fremtidig maladaptiv mestring (for eksempel rusbruk, sosial tilbaketrekning og andre ikke-konstruktive mestringsstrategier). Ikke-støttende anerkjennelse, som dreier seg om å bekrefte den voldtektsutsattes opplevelse på en

ikke-støttende måte (for eksempel ved å overreagere selv, forsøke å distrahere den utsatte og liknende) var imidlertid av dobbelt så stor betydning for deltakernes fremtidige maladaptiv mestring som vende-seg-fra reaksjoner. I et longitudinelt studie fant Ullman og Relyea (2016) at både maladaptiv mestring og grad av PTSD-symptomer predikerte negative reaksjoner (inklusive vende-seg-fra reaksjoner), men at vende-seg-fra reaksjoner ikke predikerte fremtidig maladaptiv mestring. Det var en undersøkelse som ikke fant sammenheng mellom å ikke bli trodd eller påført skyld og videre mestring (Littleton & Breitung, 2006).

Én av studiene hadde mål på posttraumatisk vekst (Ullman, 2014) blant sine utfallsmål. Posttraumatisk vekst ble målt med PTGI-SF (Tedeschi & Calhoun, 1996), som er et selvrapportskjema om hvordan traumeutsatte individer har klart å rekonstruere sine oppfattelser av seg selv, andre og meningen ved en hendelse på en slik måte at de opplever positive endringer etter en traumatisk hendelse. Ullman (2014) fant at det å ikke bli trodd eller påført skyld hadde sammenheng med lavere grad av posttraumatisk vekst.

Forskjell i Reaksjonstype

To av studiene hadde undersøkt om det hadde betydning hvem det var som reagerte med mistro eller skyldpåføring. Begge var tverrsnittstudier. Størrelsen på utvalgene var 155 og 1084 kvinner utsatt for voldtekt. Ullman (1996a) fant at det ikke er noen signifikante interaksjoner mellom hvem man får skyldpåførende reaksjoner fra, og hvor skadelige de ble opplevd som. I denne undersøkelsen fant en også at det var vanligere at kvinner ble møtt med skyldpåførende reaksjoner når de forteller om voldtekt til politi eller leger, enn til venner, slektninger eller psykisk helsepersonell.

Starzynski, Ullman, Townsend, Long og Long (2007) undersøkte om skyldpåførende reaksjoner målt med SRQ, predikerte om kvinner forteller om voldtekt til psykisk helsepersonell. Hypotesen var at skyldpåførende reaksjoner ville hindre kvinnene fra å fortelle om hendelsen på nytt, til andre som også jobbet som psykisk helsepersonell. De fant ingen signifikant prediksjon mellom om den voldtektsutsatte tidligere hadde blitt møtt med skyldpåførende reaksjoner og om hun senere oppsøker psykisk helsepersonell og fortalte om voldtekten på nytt.

Alkoholbruk

To av studiene hadde inkludert skadelig alkoholbruk blant sine utfallsmål. Av disse var begge tverrsnittstudier. Størrelsen på utvalgene var 388 og 1863 kvinner utsatt for voldtekt. Begge studiene benyttet seg av Michigan Alcoholism Screening Test (MAST) for å undersøke skadelig alkoholbruk.

Av disse studiene fant Sigurvinsdottir og Ullman (2015) at det å ikke bli trodd eller bli påført skyld hadde sammenheng med økning i skadelig alkoholbruk. Denne sammenhengen syntes å kunne forklares med at skyldpåførelse økte karakterologisk selvbebreidelse, som igjen økte risikoen for skadelig alkoholbruk.

Det siste studiet rapporterte ingen signifikant sammenheng mellom det å bli mistrodd og/ eller pålagt skyld etter en alkoholrelatert voldtekt og skadelig alkoholbruk (Relyea & Ullman, 2015a).

Andre Effekter

Tre av studiene hadde inkludert andre effekter som ikke lar seg kategorisere i de valgte kategoriene. Dette var: fysiske helsesyntomer (Campbell, et al., 2001), risiko for

reviktimisering (Mason, Ullman, Long, Long & Starzynski, 2009) og redusert seksuell selvhevdelse (Relyea & Ullman, 2015b). Den siste variabelen viser til hva kvinner gjorde, eller tror de ville gjort i forskjellige situasjoner med uønsket seksuell kontakt fra sin partner, da særlig med fokus på om de kan avslå tilnærming eller ei.

Campbell og kollegers (2001) tverrsnittsstudie med 102 voldtektsutsatte kvinner undersøkte blant annet effektene å bli mistrodd eller påført skyld på fysiske helseplager. Å bli mistrodd eller påført skyld ble her målt med en kortform av Ullmans (2000) Social Reactions Questionnaire (SRQ) utført som intervju. De fant at kvinner som opplevde å bli trodd, og opplevde dette som helende, hadde færre fysiske helsesyntomer, som målt med Cohen-Hoberman Inventory of Physical Symptoms (CHIPS) (Cohen & Hoberman, 1983). De fant også at kvinner som opplevde å bli kalt uansvarlige, og som opplevde dette som sårende, rapporterte mer fysiske helsesplager.

Mason, Ullman, Long, Long og Srarzynski (2009) undersøkte i sitt longitudinelle studie med 625 voldtektsutsatte kvinner hvilke effekter sosial støtte og sosiale reaksjoner hadde på risikoen for reviktimisering. De fant at kvinner som ble reviktimiserte hadde opplevd mer skyldpåførende reaksjoner i etterkant av forrige gang de ble voldtatt.

Relyea og Ullman (2015b) undersøkte i sitt tverrsnittsstudie med 1863 voldtektsutsatte kvinner om vende-seg-fra reaksjoner har negative effekter på psykisk helse og velvære, deriblant seksuell selvhevdelse målt med Sexual Assertiveness Scale (SAS) (Morokoff et al., 1997). De fant at vende-seg-fra reaksjoner er relatert til redusert seksuell selvhevdelse og tro på egen evne til å avslå tilnærming av seksuell art.

Diskusjon

Denne systematiske litteraturgjennomgangen finner en klar overvekt av studier som dokumenterer sammenheng mellom det å bli møtt med mistro eller skyldpåførsel etter voldtekt og psykisk helse og -velvære. Oppsummert finner en at mistro og skyldpåførsel er assosiert med økte depresjonsplager, PTSD-symptomer og selvbebreidelse, samt redusert selvtillit. Videre dokumenteres det også en sammenheng mellom å bli møtt med mistro og skyldpåførsel, og redusert selvrapportert tilfriskning, evne til mestring og posttraumatisk vekst. Mistro og skyldpåførsel er også assosiert med økning i fysiske helseplager, økt risiko for reviktimisering og redusert seksuell selvhevdelse. Det er uklart hvorvidt skyldpåførsel eller mistro medfører økning i skadelig alkoholbruk. Relasjonen mellom den voldtektsutsatte og den som ytrer skyldpåførende eller mistroiske reaksjoner ser ikke ut til å påvirke grad av skade på psykisk helse, selv om ulike relasjoner er assosiert med forskjellige reaksjonsmønstre. For eksempel ser det ut til at politi og helsepersonell tenderer til å reagere oftere med skyld og mistro enn familie, venner og psykisk helsepersonell.

En Psykologisk Forståelse av Opphavet Til Voldtektsmyter og Konsekvensene av Dem

Voldtektsmyter kan belyse mekanismene som ligger til grunn for å mistro eller tillegge skyld til mennesker som utsettes for voldtekt. Funnene i denne litteraturgjennomgangen dokumenterer hvordan manifesteringen av voldtektsmyter medfører potensielt store konsekvenser for psykisk helse hos voldtekts ofre.

Mennesker har et grunnleggende behov for trygghet (Maslow, 1943), tilknytning (Bowlby, 1958), tilhørighet, (Ryan & Deci, 2000), forutsigbarhet (Lerner & Simmons, 1966) og

agens i eget liv (Deci & Ryan, 2008). I tillegg til dette trenger vi en positiv selvaktelse for å ha det bra (Rogers, 1995). Troen på en rettferdig verden medfører at vi forventer at gode ting vil skje oss så lenge vi selv er gode, og at fæle ting kun skjer med fæle folk (Lerner, 1980). En voldtekt rokker ved troen på en rettferdig verden (Janoff-Bulman, 2010), og funnene i denne litteraturgjennomgangen viser tydelig hva som skjer når denne forventningen brytes.

Rettferdig verden-hypotesen postulerer at den voldtektsutsatte, for å gjenopprette følelsen av trygghet, forutsigbarhet og agens, vil kunne internalisere en oppfattelse av at voldtekten var fortjent og selvforskyldt, eller at verden er utrygg og uforutsigbar (Lerner & Simmons, 1966). På denne måten kan rettferdig verden hypotesen bidra til å belyse mekanismene bak funnene i denne litteraturgjennomgangen ytterligere. For eksempel hevder Loseman og van den Bos (2012) at voldtektsmyter kan forstås som individets måte å håndtere en urettferdig verden på i møte med voldtektsutsatte. Det kan forstås som heuristikk om en rettferdig verden som aktiveres når individet er for utmattet eller mangler ressurser til å holde kompleks informasjon i sinnet, som resulterer i at det blir enklere å tillegge skylden til offeret enn å ta innover seg at livet kan være uforutsigbart og urettferdig.

Verden som utrygg og uforutsigbar.

Funnene i denne litteraturgjennomgangen indikerer en tydelig sammenheng mellom mellom mistroiske og skyldpåførende reaksjoner og PTSD (Campbell, et al., 2001; Nikulina, et al., 2016; Peter-Hagene & Ullman, 2015; Relyea & Ullman, 2015a; Ullman & Filipas, 2001; Ullman & Relyea, 2016; Ullman, et al., 2007). Hvordan kan dette forstås i lys av traume psykologien?

Evolusjonspsykologisk kan PTSD ses som en tilpasning til en farlig verden, hvor individet søker å beskytte seg mot fremtidig livstruende situasjoner (Cantor, 2009). Det kan medføre en opplevelse om at verden er farlig og uforutsigbar, og en må være på vakt og forsøke å beholde den kontrollen en kan (Breitenbecher, 2006). Denne måten å forstå PTSD-symptomer på viser hvordan traumereaksjoner kan være adaptive, med et særleg blikk på sentrale diagnostiske kriterier som vaktksomhet og unnvikelse (World Health Organization, 1992).

Et individ som blir møtt med mistro og skyldpåførel vil kunne få internalisert at de må være mer forsiktige ute i verden for å unngå reviktimisering. De ekstra ubehagelige opplevelsene de har blitt utsatt for ved de mistroiske og skyldpåførende reaksjonene vil kunne overbevise dem om at mestring gjennom hjelpesøkende atferd ikke er nyttig, da de tidligere har blitt påført smerte ved å fortelle om voldtekt (Ahrens, 2006). Fortelling om voldtekt blir derfor nok en traumatisk situasjon, som igjen må unngås for å opprettholde følelsen av trygghet og kontroll. Dette kan gjøre de enda mer vaktomme og symptomatiske i sosiale relasjoner, som igjen vil øke ubehaget hos den de forteller til, i tråd med Loseman og van den Bos (2012) sine funn. Mottakeren av fortellingen vil da påføre offeret mer skyld for å regulere eget ubehag og opprettholde sin egen tro på en rettfærdig verden (Loseman & van den Bos, 2012). Dette vil videre kunne forsterke traumesymptomene, da det blir nok et brudd på forventningen om en rettfærdig verden ved at de i tillegg til urettfærdigheten ved en voldtekt også opplever urettfærdighet og smerte når de oppsøker støtte for å håndtere det originale traumat. Relyea og Ullman (2016) sine funn om at PTSD og mistro/skyldpåførel har en gjensidig effekt på hverandre vil kunne støtte dette. Disse funnene repliseres til en viss grad av Ullman og Peter-Hagene i et nytt longitudinelt studie (2016) som fant at negative reaksjoner generelt har en

gjensidig relasjon med PTSD-symptomer. Dette kan lede individet inn i en negativ spiral, hvor alle forsøk på konstruktiv mestring gjennom å oppsøke hjelp på grunn av sine PTSD-symptomer vil utløse ubehag hos den andre, som igjen vil føre til negative reaksjoner, som igjen vil forsterke PTSD-symptomene.

Denne tolkningen kan også underbygges av sammenhengen mellom skyldpåførende og mistroiske reaksjoner og nedgangen i adaptiv og konstruktiv mestring som denne litteraturgjennomgangen finner. En slik negativ spiral vil kunne påvirke kvinner allerede før de forteller noen om at de har blitt voldtatt, ved at de forventer slike negative erfaringer (Ahrens, et al., 2007). Det er også formelle støtteaktører, som politi, rettsvesen og helsepersonell som gir flest negative reaksjoner (Ullman, 1996a). At dette er kjent i samfunnet vil kunne forklare hvorfor så få kvinner anmelder eller oppsøker hjelp etter en voldtekt (Thoresen & Hjemdal, 2014). Dette, sammen med den generelle aksepten for voldtektsmyter, vil aktivt hindre kvinner i å oppsøke og få nødvendig hjelp og støtte etter en voldtekt. Dette vil også kunne få konsekvenser for bevisinnsamlingen, ettersom kvinnene ofte venter mer enn en uke med å anmelde (Kripos, 2016). Dette får igjen konsekvenser for domfellelsesraten, da mer av bevisene forsvinner jo lengre tid som går fra voldtekten.

Selvet som fortjener å bli voldtatt.

Funnene i denne litteraturgjennomgangen indikerer en tydelig sammenheng mellom skyldpåførende og mistroiske reaksjoner, og depressive symptomer (Campbell, et al., 2001; Nikulina, et al., 2016; Relyea & Ullman, 2015a; 2015b), selvbredelse (Relyea & Ullman, 2015a; 2015b; Sigurvinsdottir & Ullman, 2015; Ullman, et al., 2007), og redusert selvtilit

(Filipas & Ullman, 2001; Laxminarayan, 2012; Orchowski, et al., 2013). Et fellestrekk ved disse er at de er tilgrensende psykologiske fenomen til skam. Evolusjonspsykologisk mener Gilbert og Andrews (1998) at skam er en affekt knyttet til beskyttelse og skadereduksjon i sosiale situasjoner. Enten ved å anerkjenne at det er noe feil med en selv, for slik å vise at fellesskapet har rett i sin vurdering, eller som et forsvar for fremtidige angrep ved å være underdanig og ikke-truende. Dette kan særlig ses i lys av de mistroiske og skyldpåførende reaksjonene, hvor den voldtektsutsatte i forsøk på å opprettholde troen på en rettferdig, trygg og forutsigbar verden kan påta seg ansvaret for at overgrepet skjedde. På denne måten kan de forhindre at andre dømmer de, eller underordne seg andres dom.

Fenomenet med selvpåført skyld har blitt inndelt i to forskjellige konstrukter: karakterologisk og atferdsmessig selvbebreidelse, som nevnt innledningsvis (Janoff-Bulman, 1979). Flere av studiene viser at mistro og skyldpåførsel øker begge deler (Relyea & Ullman, 2015a; Sigurvinsdottir & Ullman, 2015; Ullman, et al., 2007). Ved atferdsmessig selvbebreidelse vil den voldtektsutsatte tenke at de gjorde noe som førte til voldtekten, og ved å la være å gjøre det igjen vil hun kunne beskytte seg mot fremtidige voldtekter. Dette kan også være en del av forståelsen til de som ytrer skyldpåførende reaksjoner. De ser en handling som de tenker er åpenbart risikabel og som fikk et negativt utfall. Ved å påpeke dette kan det hende at de søker å beskytte og oppdra den voldtektsutsatte, slik at det ikke skjer igjen (Milliken, Paul, Sasson, Porter, & Hasulube, 2016).

Noen voldtektsutsatte forteller også at de opplever skyldpåførende reaksjoner med atferdsattribusjoner som positive og som et tegn på omsorg (Ahrens, Cabral & Abeling, 2009). Dette kan gi en falsk følelse av kontroll, da selvbebreidelse faktisk ser ut til å øke risikoen for

reviktimisering (Katz, et al., 2010; Miller, et al., 2007). Det samme ser ut til å gjelde for de som mottar skyldpåførende og mistroiske reaksjoner også, da de er mer sannsynlige til å bli reviktimsert (Mason, Ullman, Long, Long & Starzynski, 2009).

En slik tenkning rundt konsekvensene av å oppleve skyldpåførelse og mistro vil kunne forklare sammenhengen med økt depresjon. Tanker om at en burde handlet annerledes speiler særlig det som omfattes av voldtektsmyter, hvor det blant annet hevdes at hvis en ikke kjemper imot, sier nei eller utfører andre typer handlinger under voldtekten, så kan det ikke regnes som voldtekt (Burt, 1980; Lonsway & Fitzgerald, 1994). Å bli møtt med skyldpåførende eller mistroiske reaksjoner kan sette i gang både tvil på egne handlinger og kritiske selvevalueringer, som er særlig vanlige i depressive tilstander (World Health Organization, 1992).

Alternativet til å tillegge ens handlinger ansvaret for voldtekten er å tillegge sin karakter skylden. I en rettferdig verden vil den voldtektsutsatte være en som fortjener å oppleve overgrep (Janoff-Bulman, 1979). Dette kan ses på som en mestringsstrategi for å håndtere det vonde som skjer de, samt for å håndtere reaksjoner fra betydningsfulle andre. Som illustrert av Fairbairn «det er bedre å være en synder i en verden styrt av Gud enn å leve i en verden regjert av djevelen» (Fairbairn, 1952, pp. 66-67, undertegnedes oversettelse). Skyldpåførende og mistroiske reaksjoner fra andre vil være med på å forsterke denne oppfattelsen, og derav også påvirke den voldtektsutsattes selvtillit i negativ retning, noe som støttes av funnene på selvtillit og selvbebreidelse (Filipas & Ullman, 2001; Laxminarayan, 2012; Orchowski, et al., 2013).

Skyldpåførende og mistroiske reaksjoner kan også oppleves som en avvisning og sosial utstøtning. Disse reaksjonene kan derfor påvirke selvrapportert recovery, som Ullman (1996b)

fant. Dette kan påvirke den voldtektsutsattes følelse av tilhørighet, som igjen er viktig for god psykisk helse (Ryan & Deci, 2000). Dette vil kunne medvirke til symptomer på depresjon, sånn som tilbaketrekning, selvbebreidelse, skam, initiativløshet og anhedoni (World Health Organization, 1992), da de forventer negative reaksjoner hvis de inngår i sosiale situasjoner.

Samtidig er det viktig å nevne at en deprimert person også kan oppleve reaksjoner som mer mistroiske eller skyldpåførende enn det de faktisk er. Den depressive tilstanden kan medvirke til tolkninger i negativ retning, og til feilaktige attribusjoner av skyld og mistro (Joiner Jr, 2001). Det kan også tenkes at de allerede har attribuert skylden til seg selv, og at andre sier seg enig i et forsøk på å støtte de og bidra til følelse av kontroll (Dunkel-Schetter & Skokan, 1990). Da det ikke foreligger noen longitudinelle studier på sammenhengen mellom mistroiske og skyldpåførende reaksjoner og depresjon er det viktig å tolke funnene med varsomhet.

Skyldpåførende og mistroiske reaksjoner har en klar og tydelig sammenheng med skam og skyldfølelse hos voldtektsutsatte, som resultatene indikerer. I tillegg til den direkte sammenhengen med psykiske helseplager vil disse reaksjonene også kunne påvirke den psykiske velværen gjennom skam og skyldfølelse. Disse negative følelsene har en egen effekt på opprettholdelsen av psykiske helseplager. Rollen til skam og skyld i psykiske lidelser vil drøftes videre under.

Skyld og Skam som Opprettholdende Faktorer for Psykiske Lidelser

Skam er en viktig følelse som spiller en sentral rolle i sosial samhandling og selvpersepsjon (Gilbert & Andrews, 1998). Men skam kan også innta en sentral rolle i utviklingen og opprettholdelsen av psykopatologi (Stiegler, 2015). Som følelse kan den indikere

at vi har gjort noe som truer vår tilhørighet til det sosiale fellesskapet, som evolusjonært sett ville vært livstruende (Gilbert, 1997). Skammen kan derfor oppleves som svært intens og overveldende, med en handlingstendens som tilsier tilbaketrekning og gjemsel (Stiegler, 2015). Dette gjør skammen til et tveegget sverd i utviklingen og opprettholdelsen av psykopatologi, ettersom det som hjelper på patologisk skam er å bli møtt med validering, aksept og bekreftelse av tilhørighet (Stiegler, 2015). Men for å kunne motta dette på en virksom måte må man først åpne seg opp om skammen, eksponere det skamfulle og bryte mot handlingstendensen (Gilbert & Andrews, 1998). Dette kan være svært vanskelig, særlig for en voldtektsutsatt som har blitt møtt med skyldpåførende og mistroiske reaksjoner. Disse kvinnene har søkt tilhørighet, validering og aksept, men blitt møtt med avvisning og fordømmelse. Dette forsterker skammen, og bekrefter at de vil bli avvist og utstøtt hvis de eksponerer det skamfulle (Ahrens, 2006). Dette kan føre til at de må bære byrden av voldtekten alene, som igjen kan forsterke følelsen av isolasjon og utstøtelse (DeCou, Cole, Lynch, Wong, & Matthews, 2017).

Skam medfører en trussel mot individets trygghet i det sosiale fellesskapet, og evolusjonært sett, mot overlevelsen (Gilbert & Andrews, 1998). Skammen kan slik lede til aktivering av primitive beskyttelsesmekanismer, som flukt, kamp og frysning, også kalt sekundært sinne, frykt eller håpløshet (Stiegler, 2015). Dette vil kunne føre til at individet får vansker i sine interpersonlige relasjoner eller utvikler depressive tilstander. Dette støttes opp om av funnene både for depresjon og PTSD.

Den patologiske skammen vil kunne komme til uttrykk som en håpløshet, hvor alle forsøk på mestring er meningsløse og ingenting vil bli bedre. Dette er særlig vanlig ved depressive tilstander, og er en viktig opprettholdende mekanisme (Stiegler, 2015). Hvis ingenting

nytter, er det ikke hensiktsmessig å jobbe for å bedre sin situasjon. Dette speiler initiativløsheten og tap av glede i tidligere verdsatte aktiviteter som er diagnostiske kriterier ved depresjon (World Health Organization, 1992). Funnene i denne litteraturgjennomgangen gir støtte til en slik tenkning, ved at man ser en klar påvirkning på både selvbekreftelse og depresjon (se feks Campbell, et al., 2001; Sigurvinsdottir & Ullman, 2015)

Disse symptomene og handlingstendensene vil også redusere sannsynligheten for at den voldtektsutsatte oppsøker behandling⁴, og for at de forteller om voldtekten. For de som har blitt møtt med mye mistro og mye skyldpåførsel vil risikoen for å igjen oppleve slike reaksjoner kunne fremstå som for høy, selv ovenfor en vennlig innstilt terapeut. Dette kan også vanskeliggjøres ytterligere av en tilknytning og sterk allianse med terapeuten, da dette både vekker skammen og gjør smerten ved en eventuell avvisning enda sterkere (Stiegler, 2015). Det at en del ender opp med å slutte å fortelle om voldtekten kan tyde på en slik mekanisme (Ahrens, Courtney E. Ahrens, 2006).

Starzynski og kollegers (2007) funn om at skyldpåførende og mistroiske reaksjoner ikke er relatert til om voldtektsutsatte kvinner fortalte om voldtekten til psykisk helsepersonell kan tyde på at forklaringen ikke er fullt så enkel. Da mistro og skyldpåførsel verken var positivt eller negativt relatert kan dette tyde på flere alternative måter skyld og skam interagerer med psykiske helseplager og hjelpesøkende atferd. For noen vil det kunne tenkes at de ved å tillegge skylden til seg selv eller til egen atferd ikke benevner voldtekten som voldtekt. Voldtektsmyter vil også kunne være en faktor i en slik forståelse, hvor kvinnene selv ikke anser det som en voldtekt hvis de ikke sa klart og tydelig nei, kjempet imot eller om de var beruset (Dardis, Kraft, & Gidycz,

2017; Peterson & Muehlenhard, 2004). I slike situasjoner vil skyldfølelse kanskje være mer fremtredende enn skam.

Handlingstendens ved skyldfølelse er i større grad å reparere og gjøre opp for egne feilsteg enn å tenke at en selv er feil (Stiegler, 2015). Dette kan ha sammenheng med en større tilbøyelighet til å fortelle om opplevelsen, da det er mindre skampreget å ha gjort en feil enn å være feil (Gilbert, 1997). Men skyldfølelsen kan også medføre at folk ikke søker hjelp, eller føler at de ikke fortjener hjelp ettersom de selv utsatte seg for voldtekten (Sable, Danis, Mauzy, & Gallagher, 2006). De som ikke benevner voldtekten som en voldtekt er også mindre tilbøyelige til å anmelde voldtekten eller oppsøke hjelp, da de gjerne ikke tror det er seriøst nok (Zinzow & Thompson, 2011).

Det må også påpekes at Starzynski og kollger (2007) ikke vet om de voldtektsutsatte kvinnene oppsøkte psykisk helsepersonell for voldtekten i seg selv, eller om det var for andre psykiske helseplager. Dette kan bety at noen oppsøkte hjelp som en direkte konsekvens av voldtekt. Mens andre kan ha oppsøkt hjelp på grunn av en depresjon utviklet via skam, mistro og skyldpåførsel som et resultat av voldtekt. Mens andre igjen kan ha oppsøkt hjelp på grunn av irritabilitet, vaksomhet og unnvikelsesatferd knyttet til PTSD grunnet voldtekt, mistro og skyldpåførsel. Det kan også hende at de oppsøkte psykisk helsehjelp av helt urelaterte plager. Funnene må derfor tolkes med varsomhet, men kan være en indikator på at det ikke nødvendigvis er en modell som gjelder alle voldtektsutsatte som opplever mistroiske og skyldpåførende reaksjoner.

Kan Vi Stole på Denne Forskningen?

Et etter hvert velkjent fenomen i akademia er publiseringsbias (Dwan, Gamble, Williamson, & Kirkham, 2013; Easterbrook, Gopalan, Berlin, & Matthews, 1991; Franco, Malhotra, & Simonovits, 2014). Dette begrepet beskriver en skjevhet i måten forskning publiseres ved at studier som finner forventede resultater publiseres oftere enn studier som ikke finner forventede resultater. Dette er en skjevhet som må tas med i betraktningen på enhver systematisk litteraturgjennomgang. Ettersom en hovedoppgave er av begrenset omfang er det heller ikke anledning til å ta kontakt med alle de sentrale miljøene for å forsøke og innhente ikke-publisert forskning eller rådata.

Studiene som er gjennomgått her, har gjerne målt mistro/skyldpåførsel som kun en av flere predikatorer. Dette kan ha vært med på å redusere risikoen for at publiseringsbias, siden en kan finne at noen variabler predikerer uheldige utfall, mens andre ikke gjør det. Når resultatene sendes inn til vurdering for publikasjon, vil da det alltid være noen forventete resultater, selv om ikke alle stemmer med det en forventet. Samtidig er det selvfølgelig fortsatt er en risiko for at studier som ikke finner de forventete resultatene for noen av predikatorene, ikke vil bli publiserte.

I tillegg til publiseringsbias vil også en forskers lojalitet og troskap til sitt teoretiske utgangspunkt og hypoteser kunne påvirke funnene. Fenomenet kjent som teoretisk troskap er en kjent skjevhet i psykologisk forskning, særlig når det gjelder behandlingsutfall (Munder, Gerger, Trelle, & Barth, 2011). En svakhet med denne litteraturgjennomgangen er at Sarah Ullman er første- eller medforfatter på 14 av 19 artikler, og at, med unntak av en studie, benytter alle seg av

Ullmans (2000) SRQ for å måle sosiale reaksjoner. Det kan tenkes at studiene og forskerne her, til en viss grad, vil være påvirket av teoretisk troskap og bekreftelsesbias (Mynatt, Doherty, & Tweney, 1977; Nickerson, 1998), da det finnes en klar forventning i psykologiske forskningsmiljøer om at sosiale relasjoner og reaksjoner vil kunne påvirke psykisk helse og - velvære.

Alle fire studiene som ikke finner effekt på psykisk helse og -velvære er retrospektive tverrsnittstudier med kvinner fra lokalmiljøet, som også speiler de tverrsnittsstudiene som finner effekter. Ingen av utvalgene er randomiserte og fullstendig representative. Tre av utvalgene er kvinner som har svart på reklamemateriale som etterlyser kvinner med erfaring med uønsket seksuell kontakt, og det siste utvalget er universitetsstudenter som får fagpoeng for deltakelse. Studienes utvalg varierer fra 155 til 1084 (M=606,0).

Tverrsnittstudier gir mulighet for kunnskap om samvariasjon, men tillater ikke at det kan trekkes kausale slutninger om årsak og virkning. De tre longitudinelle studiene funnet i litteratursøket indikerer at skyldpåførende og mistroiske reaksjoner har negative konsekvenser for psykisk helse og velvære, men de indikerer også at psykiske lidelser kan føre til mer negative reaksjoner. Det er derfor fortsatt manglende forskningsgrunnlag for å si med sikkerhet at mistroiske og skyldpåførende reaksjoner har negative konsekvenser for psykisk helse og velvære.

Studiene som finner effekter på psykisk helse og velvære har tilsvarende rekrutteringsstrategier, hvor ingen av de er randomiserte eller fullstendig representative. Det er en studie med utvalg fra New Zealand og Nederland, mens de andre er amerikanske. Det er tre

longitudinelle studier og 12 tverrsnittstudier. Utvalgene totalt varierer fra 102 til 1863 (M=773,7).

Flere av studiene bygger på de samme utvalgene (se for eksempel Ullman, 2014; Relyea & Ullman, 2015a; Sigurdvinsdottir & Ullman, 2015 eller Ullman, et al., 2007, Starzynski, et al., 2007, Ullman & Najdowski, 2009). Dette gjør det vanskeligere å generalisere funnene til kvinner som har blitt utsatt for voldtekt, i sin alminnelighet, siden disse utvalgene ikke nødvendigvis representerer alle kvinner med denne erfaring. I tillegg kan det gi et feilaktig bilde av hvor mange forsøkspersoner som reelt sett er omfattet av denne litteraturgjennomgangen og generaliserbarheten av funnene. På den annen side usannsynliggjør bruk av samme utvalg at det er forskjeller i utvalg, design og rekrutteringsstrategi som avgjør om man finner de forventete negative effekt av å bli mistrodd/påført skyld eller ei.

De longitudinelle studiene består av to forskjellige utvalg (Mason, et al., 2009, og Peter-Hagene & Ullman 2015; Ullman & Relyea 2016), men hvor begge to er rekruttert med samme strategier fra samme amerikanske by. Dette gjør at de har de samme utfordringene med generaliserbarhet.

Styrker og Svakheter med Denne Oppsummeringsstudien

Denne systematiske litteraturgjennomgangen har flere styrker. Dette er den første kunnskapsoppsummeringen på konsekvensene av å ikke bli trodd eller påført skyld ved fortelling om voldtekt. Søket har derfor vært bredt for å fange opp mest mulig litteratur knyttet til mistro og skyldpåførsel. Ettersom søket bygger på omfattende lesing av faglitteratur innhentet usystematisk er det fanget opp mange synonymer og alternative benevnelser for

fagterminologien brukt i denne litteraturgjennomgangen. Det har omfattet fokus på relasjoner, opplevd støtte og forskjellige typer reaksjoner, samt hvordan disse subjektivt blir opplevd av mottakeren. Søkestrategien har også blitt utformet og gjennomført med nært samarbeid med forskningsbibliotekar ved Universitetsbiblioteket, noe som ytterligere sikrer funnene. Søket har også omfattet fem forskjellige databaser for forskjellige fagfelt, og derfor fanget opp mer enn bare psykologisk forskning, i tillegg til at forskjellige kunnskapsoppsummerings-databaser har blitt undersøkt. Totalt har 1825 artikler blitt gjennomgått, og eksklusjonskriteriene har vært brukt restriktivt ved tvil. Dette ledet til at totalt 137 artikler har blitt gjennomgått i sin helhet. Dette er derfor en grundig gjennomgang av forskningsgrunnlaget frem til 2018.

Ettersom litteraturgjennomgangen også ser på en begrenset del av feltet voldtekt og sosiale reaksjoner er det også usannsynlig at publikasjonsskjevhet/bias til positive funn vil ha hatt en stor effekt på resultatene. Den detaljerte gjennomlesningen av forskningsgrunnlaget og restriktive bruken av eksklusjonskriterier gjør også at det er mindre sannsynlig at relevante studier vil ha blitt feilaktig utelukket.

Denne kunnskapsoppsummeringen har også flere svakheter. Skjevheter og blindflekker ved forfatterens lesing og tolkning er mindre sannsynlig at vil bli oppdaget, da denne kunnskapsoppsummeringen ikke har noen medforfattere. Det har også avgrenset mengden sosiale reaksjoner på fortelling om voldtekt som kunne bli undersøkt, noe som kan være til hinder for konklusjonene som trekkes. Flere former for voldtekt er også ekskludert. Fremtidige studier bør også inkludere partnervoldtekt og incest, da partnervoldtekt er svært vanlig og underbelyst, og incest har store konsekvenser for den utsatte.

Det er heller ikke kvantifisert styrker på sammenhengene som er funnet gjennom å regne på effektstørrelser, eller evaluert kvalitet av studier ved hjelp av kvantitative skalaer. Dette er fordi rammene for en hovedoppgave ikke gjør gjennomføring av en metaanalyse realistisk.

Rammene for en hovedoppgave medførte også at kvalitative data og studier ble ekskludert under gjennomgangen av fulltekster. Dette er en viktig svakhet, fordi førstepersonsperspektivet og tolkningene forsvinner. Samtidig er det viktig å påpeke at disse studiene er lest, samt at fagmiljøene som fremkommer i resultatene har gjort utstrakt kvalitativ forskning for å validere sine funn, blant annet ved utviklingen av SRQ. Fremtidige kunnskapsoppsummeringer bør derfor inkludere kvalitative studier for å undersøke om de speiler funnene fra kvantitativ forskning.

Enda en svakhet ved forskningsgrunlaget for denne kunnskapsoppsummeringen er at mange av studiene bygger på de samme utvalgene, samt fra de samme byene og landene. Ingen av utvalgene er representative, og ingen av studiene er prospektive. Dette fører til usikkerhet om generaliserbarhet og anvendbarhet i andre kontekster, også til norsk kontekst.

Replikasjonsstudier og krysskulturell forskning vil være viktige metoder for å videre validere disse funnene.

Til tross for begrensningene ved denne kunnskapsoppsummeringen er dette et viktig studie på et underbelyst område. Denne systematiske litteraturgjennomgangen er den første av sitt slag, og funnene gir en tydelig indikator på at mistro og skyldpåførende reaksjoner ved fortelling om voldtekt har skadelige effekter på den psykiske helsen og -velværen, også i tillegg til skadene en voldtekt har.

Hvordan Kan Profesjonelle Imøtekomme Voldtektsutsatte på en Støttende og Helende Måte?

Mistroiske og skyldpåførende reaksjoner er bare noen av de mange negative reaksjonene voldtektsutsatte møtes med. Resultatene av denne kunnskapsoppsummeringen viser at måten man møter voldtektsutsatte kvinner på er av stor betydning, både for individet og for samfunnet. Skyldpåførende reaksjoner er ikke alltid ment vondt, men kan likevel ha negative konsekvenser for individet. Dette betyr at økt bevisstgjøring rundt måten man møter voldtektsutsatte på er et viktig fokusområde for å redusere skadevirkningene av voldtekt. Dette er særlig relevant for det offentlige hjelpeapparatet, da flere studier peker på at formelle aktører som politi, helsepersonell og rettsvesen er blant de som gir flest negative reaksjoner. Dette er med på å retraumatisere de voldtektsutsatte, og kan i det ytterste medvirke til at tilliten til det offentlige hjelpeapparat ødelegges for denne gruppen.

Én av ti norske kvinner opplever voldtekt i løpet av livet, og én av tre opplever seksuelle krenkelser. Svært få forteller om sine opplevelser (Thoresen & Hjemdal, 2014). Ettersom voldtekt og seksuelle krenkelser er svært vanlig, både nasjonalt og internasjonalt (Breiding, 2014; Thoresen & Hjemdal, 2014), vil denne kunnskapsoppsummeringens funn være relevant for langt flere enn bare offentlige aktører. De fleste vil kjenne noen som har hatt grenseoverskridende seksuelle opplevelser, om det er fra skolen, i familien, blant venner eller kolleger. Hvordan man møter disse på en god måte når de fortelle om disse vanskelige opplevelsene er av stor viktighet.

Å møte voldtektsutsatte kvinner på en omsorgsfull, ikke-dømmende, ikke-skyldpåførende og aksepterende måte er viktig. Flere av studiene peker også på at det er viktig at de ikke behandles som skitne, ødelagte eller annerledes etter voldtekten (Relyea & Ullman, 2015b). Det er også viktig at mottakeren klarer å regulere egne følelser slik at ikke hans eller hennes eventuelle ubehag kommer i fokus, selv om sterke følelser hos mottakeren for noen overgrepsutsatte kan oppleves som et tegn på omsorg (Campbell, et al., 2001; Relyea & Ullman, 2015b). Ved å møte voldtektsutsatte på en ikke-dømmende og validerende måte vil man kanskje kunne bedre deres psykiske helse, eller i det minste forhindre at den blir ytterligere forverret (Relyea & Ullman, 2015b).

For formelle aktører, som politi og rettsvesen, vil det særlig være reaksjoner som oppleves som mistroiske og skyldpåførende som kan være utfordrende å unngå. Deres ansvarsområde er å finne sannheten, avdekke rimelig tvil og få løst opp i upresise og motstridende historier. For mange voldtektsutsatte kan dette oppleves som mistro eller skyldpåførsel (Greeson & Campbell, 2011; Greeson, et al., 2016; Luchjenbroers & Aldridge, 2007). Samtidig er det flere kvalitative studier som peker på at at det ikke trenger å være sann for at politi og rettsvesen skal få gjort jobben sin. Greeson og kolleger (2016) fant i sitt studie på ungdom utsatt for voldtekt at en ikke-dømmende og validerende holdning gjorde at ungdommen følte seg ivaretatt. De fant også at det hjalp på opplevelsen hvis politibetjenten forklarte sin rolle og hvorfor de stilte spørsmål omkring historien og hendelsesforløpet. Det fremkom også at politibetjenten til og med kunne påpeke ovenfor den voldtektsutsatte at de hadde gjort et dårlig valg og en dum handling, så lenge den voldtektsutsatte ikke opplevde å bli bedømt som en dårlig person. Dette gjorde at det ble opplevd som et forsøk på beskyttelse mot fremtidig voldtekt. For

flere var det også en positiv opplevelse at politiet validerte at de gjorde rett i å anmelde voldtekten. Da følte de seg tatt seriøst, og fikk bekreftet at det som skjedde var en voldtekt, og at det ikke var fortjent. Slike holdninger og erfaringer gjorde også at de synes det var enklere å gi god informasjon til politibetjenten, noe som igjen kan påvirke suksessraten for saken videre.

I en klinisk hverdag er det viktig at terapeuter møter sine pasienter, klienter og brukere på en ikke-dømmende, validerende og aksepterende måte (Rogers, 1995). Dette gjelder også for de som har opplevd voldtekt. Ettersom mange av disse vil være plaget av skam og skyldfølelse er det viktig at terapeuten aktivt åpner opp for å snakke om voldtekt ved å spørre om de har opplevelser som kan tilsvare en voldtekt. Ahrens og kolleger (2007) fant at det er vanligere for voldtektsutsatte å bli møtt med positive reaksjoner når det er formelle aktører som tar initiativ til å få høre fortellingen. Sable og kolleger fant (2006) at mange lar være å fortelle om voldtekt da de ikke føler at opplevelsen var seriøs nok til å regnes som en voldtekt, og at mange frykter de ikke skal bli trodd hvis de forteller. Dette gjør det svært viktig at terapeuter åpner opp for at den voldtektsutsatte kan fortelle om sine opplevelser i en trygg og ikke-dømmende kontekst.

Denne litteraturgjennomgangen tyder på at hvordan vi møter voldtektsutsatte når de forteller om sine opplevelser er viktig for deres psykiske helse og -velvære. Det kan samtidig også være viktig for samfunnet i sin helhet med en endring i holdningene til voldtektsutsatte. Hvis flere blir møtt på en god måte vil det kunne ha smitteeffekter som gjør det mindre skremmende og truende å skulle fortelle om voldtekten til politi eller helsepersonell. Hvis voldtektsutsatte opplever det som mindre sannsynlig at de vil bli mistrodd eller påført skyld vil det kunne være enklere å anmelde tidligere, slik at bevisene ikke forspilles. Dette vil igjen kunne påvirke domfellelsesratene, som kan medvirke til en mer preventiv effekt av straff. Alle disse

potensielle følgekonskvensene vil også kunne svekke troen på voldtektsmytene i samfunnet, som også vil gjøre de til mindre sannsynlige bortforklaringer brukt av både overgripere, rettsvesen og andre. Ettersom noen studier peker på at det er en sammenheng mellom aksept for voldtektsmyter og tilbøyelighet til voldtekt vil dette også kunne ha en preventiv effekt på voldtekt (Aosved & Long, 2006; Bohner, et al., 2006; Hammond, et al., 2011; Peterson & Muehlenhard, 2004).

Videre Forskning

Det er flere temaer som er viktige å belyse videre. For det første er ingen av studiene randomiserte og representative, så det er usikkerhet knyttet til generaliserbarheten av funnene. Flere av studiene har rapportert hvordan de avviker på demografiske faktorer fra randomiserte utvalg på viktigmisering. Dette tyder på at noen av utvalgene er hvitere, mens andre har flere afrikansk-amerikanere, er høyere utdannet, eldre og at flere har opplevd fremmed-voldtekter sammenliknet med randomiserte utvalg (se feks Ullman, et al., 2007).

Det er også viktig med krysskulturell forskning, både for undersøke forekomsten av skyldpåførende og mistroiske reaksjoner, samt effektene av disse i andre kulturer og i andre utvalg. Flere longitudinelle studier er også viktig, da det er primært tverrsnittsstudier så langt. Dette vil være viktig for å undersøke og avklare eventuelle kausale sammenhenger. Ettersom det foreligger mange enkeltstudier ville metaanalyser også vært interessant, for slik å se om funnene forblir sterke.

Denne litteraturgjennomgangen har vist at det trolig er en sammenheng mellom mistro/skyldpåførel og redusert velvære/psykisk helse. Neste steg ville kunne være å forsøke få en

bedre forståelse av prosesser bak de sammenhengene som har fremkommet i denne litteraturgjennomgangen, og hva som eventuelt kan moderere denne sammenheng. For eksempel ville en hypotese om at kun de som internaliserte andres skyldpåførelse fikk negative effekter av dette, kunne undersøkes gjennom en større kvantitativ studie der en også inkluderte skalaer som målte grad av internalisering.

Som tidligere nevnt vil det også være interessant med en kunnskapsoppsummering eller metasyntese på de kvalitative studiene gjort så langt. Dette vil kunne gi nyttig innsikt i hvordan de voldtektsutsatte opplever sammenhengen mellom skyldpåførende og mistroiske reaksjoner, skam og skyldfølelse og konsekvensene dette får for deres psykiske helse og velvære.

Konklusjon

Denne litteraturgjennomgangen tyder på at det er en sammenheng mellom å bli møtt med mistro og skyldpåførelse og depresjon, PTSD, redusert selvtillit, økt selvbebreidelse, nedsatt og maladaptiv mestring, skadelig alkoholbruk, risiko for reviktimisering, fysiske helseplager og redusert seksuell selvhevdelse. Feltet har foreløpig kun tre longitudinelle studier, noe som gjør det vanskeligere å være helt sikre på årsaksrekkefølgen av variablene. En mangler også forskning på modererende og medierende faktorer, noe som gjør det vanskeligere å fastslå hvilke prosesser som ligger bak. Imidlertid støttet 15 av 19 studier denne konklusjonen, inklusive tre longitudinelle undersøkelser av god kvalitet. Konklusjonen er i tråd med det som er funnet i flere kvalitative studier på feltet, og også med kjent kunnskap om den sentrale rolle som skyld og skamfølelse kan spille i en rekke psykiske lidelser. Videre understreker litteraturgjennomgangen viktigheten av å møte den andre med en ikke-dømmende, vennlig og åpen holdning.

Litteraturliste

Ahrens, C. E. (2006). Being Silenced: The Impact of Negative Social Reactions on the Disclosure of Rape. *American Journal of Community Psychology*, 38(3-4), 263-274. doi:<http://dx.doi.org/10.1007/s10464-006-9069-9>

Ahrens, C. E., Cabral, G., & Abeling, S. (2009). Healing or Hurtful: Sexual Assault Survivors' Interpretations of Social Reactions from Support Providers. *Psychology of Women Quarterly*, 33(1), 81-94. doi:<http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-6402.2008.01476.x>

Ahrens, C. E., Campbell, R., Ternier-Thames, N. K., Wasco, S. M., & Sefl, T. (2007). Deciding whom to tell: Expectations and outcomes of rape survivors' first disclosures. *Psychology of Women Quarterly*, 31(1), 38-49. doi:[10.1111/j.1471-6402.2007.00329.x](http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-6402.2007.00329.x)

Aldridge, M., & Luchjenbroers, J. (2007). Linguistic manipulations in legal discourse: Framing questions and 'smuggling' information. *International Journal of Speech Language and the Law*, 14(1), 85-107. doi:[10.1558/ijssl.v14i1.85](http://dx.doi.org/10.1558/ijssl.v14i1.85)

Allen, J. G. (2001). *Traumatic relationships and serious mental disorders*: John Wiley & Sons Ltd.

Aosved, A. C., & Long, P. J. (2006). Co-occurrence of rape myth acceptance, sexism, racism, homophobia, ageism, classism, and religious intolerance. *Sex roles*, 55(7-8), 481-492.

Ask, A. O. (2017). Nytt lovforslag: All sex i Sverige som ikke uttrykkelig er frivillig, blir nå forbudt., *Aftenposten*. Retrieved from https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/EopAel/Nytt-lovforslag-All-sex-i-Sverige-som-ikke-uttrykkelig-er-frivillig_-blir-na-forbudt

Bohner, G., Siebler, F., & Schmelcher, J. (2006). Social norms and the likelihood of raping: Perceived rape myth acceptance of others affects men's rape proclivity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(3), 286-297.

Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *The International journal of psycho-analysis*, 39, 350.

Breiding, M. J. (2014). Prevalence and characteristics of sexual violence, stalking, and intimate partner violence victimization—National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, United States, 2011. *Morbidity and mortality weekly report. Surveillance summaries (Washington, DC: 2002)*, 63(8), 1.

Breitenbecher, K. H. (2006). The Relationships Among Self-Blame, Psychological Distress, and Sexual Victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(5), 597-611. doi: 10.1177/0886260506286842

Brendhagen, K. (2017). – Trist hvis ingen får lov til å prøve seg, NRK. Retrieved from <https://www.nrk.no/buskerud/hvor-gar-de-seksuelle-grensene-1.13742128>

Burt, M. R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of personality and social psychology*, 38(2), 217.

Campbell, R., Ahrens, C. E., Sefl, T., Wasco, S. M., & Barnes, H. E. (2001). Social Reactions to Rape Victims: Healing and Hurtful Effects on Psychological and Physical Health Outcomes. *Violence and Victims*, 16(3), 287-302.

Cantor, C. (2009). Post-traumatic stress disorder: evolutionary perspectives. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 43(11), 1038-1048.

Carver, C. S. (1997). You want to measure coping but your protocol's too long: Consider the brief cope. *International journal of behavioral medicine*, 4(1), 92.

Cohen, M., & Miller, T. (1998). The Cost of Mental Health Care for Victims of Crime. *Journal of Interpersonal Violence*, 13(1), 93-110. doi:10.1177/088626098013001006

Cohen, S., & Hoberman, H. (1983). Positive events and social supports as buffers of life change stress. *Journal of Applied Social Psychology*, 13, 99-125.

Cowan, G. (2000). Beliefs about the causes of four types of rape. *Sex roles*, 42(9-10), 807-823.

Dardis, C. M., Kraft, K. M., & Gidycz, C. A. (2017). "Miscommunication" and Undergraduate Women's Conceptualizations of Sexual Assault: A Qualitative Analysis. *Journal of Interpersonal Violence*, 886260517726412.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Self-Determination Theory: A Macrotheory of Human Motivation, Development, and Health. *Canadian Psychology*, 49(3), 182-185. doi: 10.1037/a0012801

DeCou, C. R., Cole, T. T., Lynch, S. M., Wong, M. M., & Matthews, K. C. (2017). Assault-related shame mediates the association between negative social reactions to disclosure of sexual assault and psychological distress. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 9(2), 166-172.

Dunkel-Schetter, C., & Skokan, L. A. (1990). Determinants of social support provision in personal relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(4), 437-450.

Dwan, K., Gamble, C., Williamson, P. R., & Kirkham, J. J. (2013). Systematic review of the empirical evidence of study publication bias and outcome reporting bias—an updated review. *PloS one*, *8*(7), e66844.

Easterbrook, P. J., Gopalan, R., Berlin, J., & Matthews, D. R. (1991). Publication bias in clinical research. *The Lancet*, *337*(8746), 867-872.

Elden, J. C. (Ed.). (2017). *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/voldtekt>.

Fairbairn, W. R. D. (1952). *Psychoanalytic studies of the personality* (Reprint ed.): Routledge.

Festinger, L. (1962). *A theory of cognitive dissonance* (Vol. 2): Stanford university press.

Filipas, H. H., & Ullman, S. E. (2001). Social Reactions to Sexual Assault Victims From Various Support Sources. *Violence and Victims*, *16*(6), 673-692.

Fink, A. (2014). *Conducting Research Litterature Reviews - From the Internet to Paper* (4th ed.). Los Angeles, California: SAGE Publications Inc.

Franco, A., Malhotra, N., & Simonovits, G. (2014). Publication bias in the social sciences: Unlocking the file drawer. *Science*, *345*(6203), 1502-1505.

Frazier, P. A. (2003). Perceived control and distress following sexual assault: A longitudinal test of a new model. *Journal of personality and social psychology*, *84*(6), 1257.

Frieze, I. H., Hymer, S., & Greenberg, M. S. (1987). Describing the crime victim: Psychological reactions to victimization. *Professional Psychology: Research and Practice*, *18*(4), 299.

Gilbert, P. (1997). The evolution of social attractiveness and its role in shame, humiliation, guilt and therapy. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 70(2), 113-147.

Gilbert, P. (2000). The relationship of shame, social anxiety and depression: The role of the evaluation of social rank. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 7(3), 174-189.

Gilbert, P., & Andrews, B. (1998). Shame: Interpersonal behavior, psychopathology, and culture: Oxford University Press on Demand.

Golding, J. M. (1999). Sexual-Assault History and Long-Term Physical Health Problems: Evidence From Clinical and Population Epidemiology. *Current Directions in Psychological Science*, 8(6), 191-194. doi:10.1111/1467-8721.00045

Greeson, M. R., & Campbell, R. (2011). Rape Survivors' Agency Within the Legal and Medical Systems. *Psychology of Women Quarterly*, 35(4), 582-595. doi:10.1177/0361684311418078

Greeson, M. R., Campbell, R., & Fehler-Cabral, G. (2016). "Nobody Deserves This": Adolescent Sexual Assault Victims' Perceptions Of Disbelief And Victim Blame From Police. *Journal of Community Psychology*, 44(1), 90.

Hammond, E. M., Berry, M. A., & Rodriguez, D. N. (2011). The influence of rape myth acceptance, sexual attitudes, and belief in a just world on attributions of responsibility in a date rape scenario. *Legal and Criminological Psychology*, 16(2), 242-252. doi:doi:10.1348/135532510X499887

Heath, N. M., Lynch, S. M., Fritch, A. M., & Wong, M. M. (2013). Rape Myth Acceptance Impacts the Reporting of Rape to the Police: A Study of Incarcerated Women. *Violence against Women*, 19(9), 1065-1078. doi:10.1177/1077801213501841

Heise, L. L., Pitanguy, J., & Germain, A. (1994). Violence against women. The hidden health burden.

Hockett, J. M., Smith, S. J., Klausning, C. D., & Saucier, D. A. (2016). Rape myth consistency and gender differences in perceiving rape victims: A meta-analysis. *Violence against women*, 22(2), 139-167.

Irish, L., Kobayashi, I., & Delahanty, D. L. (2009). Long-term physical health consequences of childhood sexual abuse: A meta-analytic review. *Journal of pediatric psychology*, 35(5), 450-461.

Janoff-Bulman, R. (1979). Characterological versus behavioral self-blame: Inquiries into depression and rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(10), 1798-1809.

Janoff-Bulman, R. (2010). *Shattered assumptions*: Simon and Schuster.

Joiner Jr, T. E. (2001). Negative attributional style, hopelessness depression and endogenous depression. *Behaviour Research and Therapy*, 39(2), 139-149.

Katz, J., May, P., Sörensen, S., & DelTosta, J. (2010). Sexual Revictimization During Women's First Year of College: Self-Blame and Sexual Refusal Assertiveness as Possible Mechanisms. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(11), 2113-2126. doi:10.1177/0886260509354515

Koss, M. P., Gidycz, C. A., & Wisniewski, N. (1987). The scope of rape: incidence and prevalence of sexual aggression and victimization in a national sample of higher education students. *Journal of consulting and clinical psychology*, 55(2), 162.

Kripos. (2016). Voldtektssituasjonen i Norge 2015. Oslo, Norge: Voldtektssseksjonen.

Kubany, E. S., & Watson, S. B. (2003). Guilt: Elaboration of a multidimensional model. *The Psychological Record*, 53(1), 51.

Kunnskapsdepartementet. (2015). *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015-2024*. (Meld. St. 7 (2014-2015)). Oslo: Departementets servicesenter.

Laxminarayan, M. (2012). Procedural justice and psychological effects of criminal proceedings: The moderating effect of offense type. *Social Justice Research*, 25(4), 390-405.

León, K. d., & Jackson, H.-B. (2015). Why we made 'Yes Means Yes' California law, *The Washington Post*. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/news/in-theory/wp/2015/10/13/why-we-made-yes-means-yes-california-law/?utm_term=.3e843aae90de

Lerner, M. J. (1980). The belief in a just world *The Belief in a just World* (pp. 9-30): Springer.

Lerner, M. J., & Simmons, C. H. (1966). Observer's reaction to the "innocent victim": Compassion or rejection? *Journal of Personality and social Psychology*, 4(2), 203.

Littleton, H., & Breitkopf, C. R. (2006). Coping with the Experience of Rape. *Psychology of Women Quarterly*, 30(1), 106-116. doi:<http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-6402.2006.00267.x>

Lonsway, K. A., & Fitzgerald, L. F. (1994). RAPE MYTHS. In Review. *Psychology of Women Quarterly*, 18(2), 133-164. doi:[doi:10.1111/j.1471-6402.1994.tb00448.x](http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-6402.1994.tb00448.x)

Loseman, A., & van den Bos, K. (2012). A Self-Regulation Hypothesis of Coping with an Unjust World: Ego-Depletion and Self-Affirmation as Underlying Aspects of Blaming of

Innocent Victims. *Social Justice Research*, 25(1), 1-13. doi:<http://dx.doi.org/10.1007/s11211-012-0152-0>

S11211-012-0152-0

Luchjenbroers, J., & Aldridge, M. (2007). Conceptual manipulation by metaphors and frames: Dealing with rape victims in legal discourse. *Text & Talk*, 27(3), 339-359. doi:10.1515/text.2007.014

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological review*, 50(4), 370.

Mason, G., Ullman, S., Long, S., Long, L., & Starzynski, L. (2009). Social support and risk of sexual assault revictimization. *Journal of Community Psychology*, 37(1), 58-72.

Miller, A. K., Markman, K. D., & Handley, I. M. (2007). Self-Blame Among Sexual Assault Victims Prospectively Predicts Revictimization: A Perceived Sociolegal Context Model of Risk. *Basic and Applied Social Psychology*, 29(2), 129-136. doi:10.1080/01973530701331585

Milliken, J., Paul, L. A., Sasson, S., Porter, A., & Hasulube, J. (2016). Sexual Assault Disclosure Recipients' Experiences: Emotional Distress and Changes in the Relationship With the Victim. *Violence and Victims*, 31(3), 457-470. doi:10.1891/0886-6708.vv-d-14-00144

Morokoff, P. J., Quina, K., Harlow, L. L., Whitmire, L., Grimley, D. M., Gibson, P. R., & Burkholder, G. J. (1997). Sexual Assertiveness Scale (SAS) for women: development and validation. *Journal of personality and social psychology*, 73(4), 790.

Munder, T., Gerger, H., Trelle, S., & Barth, J. (2011). Testing the allegiance bias hypothesis: a meta-analysis. *Psychotherapy Research*, 21(6), 670-684.

Mynatt, C. R., Doherty, M. E., & Tweney, R. D. (1977). Confirmation bias in a simulated research environment: An experimental study of scientific inference. *The quarterly journal of experimental psychology*, 29(1), 85-95.

Neville, H. A., & Heppner, M. J. (1999). Contextualizing rape: Reviewing sequelae and proposing a culturally inclusive ecological model of sexual assault recovery. *Applied & Preventive Psychology*, 8(1), 41-62.

Nickerson, R. S. (1998). Confirmation bias: A ubiquitous phenomenon in many guises. *Review of general psychology*, 2(2), 175.

Nikulina, V., Bautista, A., & Brown, E. J. (2016). Negative Responses to Disclosure of Sexual Victimization and Victims' Symptoms of PTSD and Depression: The Protective Role of Ethnic Identity. *Journal of Interpersonal Violence*, 886260516676475.

Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., & Vos, T. (2012). The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: a systematic review and meta-analysis. *PLoS medicine*, 9(11), e1001349.

Orchowski, L. M., Untied, A. S., & Gidycz, C. A. (2013). Social Reactions to Disclosure of Sexual Victimization and Adjustment Among Survivors of Sexual Assault. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(10), 2005-2023. doi:10.1177/0886260512471085

Peter-Hagene, L. C., & Ullman, S. E. (2015). Sexual assault-characteristics effects on PTSD and psychosocial mediators: A cluster-analysis approach to sexual assault types. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 7(2), 162-170.

Peterson, Z. D., & Muehlenhard, C. L. (2004). Was it rape? The function of women's rape myth acceptance and definitions of sex in labeling their own experiences. *Sex Roles, 51*(3-4), 129-144.

Relyea, M., & Ullman, S. (2015a). Measuring social reactions to female survivors of alcohol-involved sexual assault: The Social Reactions Questionnaire - Alcohol. *Journal of Interpersonal Violence, 30*(11), 1864-1887.

Relyea, M., & Ullman, S. (2015b). Unsupported or Turned Against: Understanding How Two Types of Negative Social Reactions to Sexual Assault Relate to Post-Assault Outcomes. *Psychology of Women Quarterly, 39*(1), 37-52.

Riksadvokaten. (2017). Statsadvokatenes kvalitetsundersøkelse 2016 – voldtekt og mishandling av nærstående. In Riksadvokaten (Ed.), *Riksadvokatens Skriftserie* (Vol. 1). Oslo, Norge: Riksadvokaten.

Rogers, C. R. (1995). On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy: Houghton Mifflin Harcourt.

Rothbaum, B. O., Foa, E. B., Riggs, D. S., Murdock, T., & Walsh, W. (1992). A prospective examination of post-traumatic stress disorder in rape victims. *Journal of Traumatic stress, 5*(3), 455-475.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist, 55*(1), 68.

Sable, M. R., Danis, F., Mauzy, D. L., & Gallagher, S. K. (2006). Barriers to Reporting Sexual Assault for Women and Men: Perspectives of College Students. *Journal of American College Health, 55*(3), 157-162.

Schwartz, M. D., & Leggett, M. S. (1999). Bad dates or emotional trauma? The aftermath of campus sexual assault. *Violence Against Women, 5*(3), 251-271.

Shaw, J., Campbell, R., Cain, D., & Feeney, H. (2017). Beyond surveys and scales: How rape myths manifest in sexual assault police records. *Psychology of Violence, 7*(4), 602-614.

Sigurvinsdottir, R., & Ullman, S. E. (2015). Social reactions, self-blame, and problem drinking in adult sexual assault survivors. *Psychology of Violence, 5*(2), 192-198.

Skotnes, T. (2017, 14.11.2017). Mørketall – fakta om voldtekt, *Radikal Portal*. Retrieved from <https://radikalportal.no/2017/11/14/morketall-fakta-om-voldtekt/>

SSB, S. S. (2018). Anmeldte lovbrudd. Retrieved 25.05.2018, 2018, from <https://www.ssb.no/lovbrudda/>

Starzynski, L. L., Ullman, S. E., Townsend, S. M., Long, L. M., & Long, S. M. (2007). What factors predict women's disclosure of sexual assault to mental health professionals? *Journal of Community Psychology, 35*(5), 619.

Statista. (2018). Leading countries by gross research and development (R&D) expenditure worldwide in 2018 (in billion U.S. dollars). Retrieved 05.05.2018, 2018, from <https://www.statista.com/statistics/732247/worldwide-research-and-development-gross-expenditure-top-countries/>

Stiegler, J. R. (2015). *Emosjonsfokusert Terapi - Å Forstå Og Forandre Følelser* (1. utgave ed.). Oslo, Norge: Gyldendal Akademiske.

Lov om straff (2009). Retrieved from https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-11#§316

Suarez, E., & Gadalla, T. M. (2010). Stop blaming the victim: A meta-analysis on rape myths. *Journal of Interpersonal Violence, 25*(11), 2010-2035.

Surís, A., & Lind, L. (2008a). Military sexual trauma: A review of prevalence and associated health consequences in veterans. *Trauma, Violence, Abuse, 9*(4), 250-269.

Sveen, H. H. (2018). Bagateller og #metoo, *Dagbladet*. Retrieved from <https://www.dagbladet.no/kultur/bagateller-og-metoo/69342782>

Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (1996). The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress, 9*(3), 455-471. doi:10.1007/bf02103658

Testa, M., VanZile-Tamsen, C., Livingston, J. A., & Koss, M. P. (2004). Assessing women's experiences of sexual aggression using the sexual experiences survey: Evidence for validity and implications for research. *Psychology of Women Quarterly, 28*(3), 256-265.

Thoresen, S., & Hjemdal, O. (2014). Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv [Violence and rape in Norway. A national prevalence study with a life course perspective.] Norwegian only. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Tobin, D. L., Holroyd, K., & Reynolds, R. (1984). Coping strategies inventory. *CSI Manual*.

Ullman, S., & Najdowski, C. (2009). Correlates of Serious Suicidal Ideation and Attempts in Female Adult Sexual Assault Survivors. *Suicide & Life - Threatening Behavior, 39*(1), 47-57.

Ullman, S. E. (1996a). Do Social Reactions to Sexual Assault Victims Vary by Support Provider? *Violence and Victims*, 11(2), 143-157.

Ullman, S. E. (1996b). Social Reactions, Coping Strategies, and Self-Blame Attributions in Adjustment to Sexual Assault. *Psychology of Women Quarterly*, 20(4), 505-526.
doi:<http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-6402.1996.tb00319.x>

Ullman, S. E. (1999). Social support and recovery from sexual assault: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 4(3), 343-358.

Ullman, S. E. (2000). Psychometric characteristics of the social reactions questionnaire - A measure of reactions to sexual assault victims. *Psychology of Women Quarterly*, 24(3), 257-271. doi:10.1111/j.1471-6402.2000.tb00208.x

Ullman, S. E. (2007). Mental health services seeking in sexual assault victims. *Women & Therapy*, 30(1-2), 61-84. doi:10.1300/J015v30n01_04

Ullman, S. E. (2010). Talking about sexual assault: Society's response to survivors: American Psychological Association.

Ullman, S. E. (2014). Correlates of posttraumatic growth in adult sexual assault victims. *Traumatology*, 20(3), 219-224.

Ullman, S. E., & Filipas, H. H. (2001). Predictors of PTSD Symptom Severity and Social Reactions in Sexual Assault Victims. *Journal of Traumatic Stress*, 14(2), 369-389.
doi:<http://dx.doi.org/10.1023/A:1011125220522>

Ullman, S. E., & Peter-Hagene, L. C. (2016). Longitudinal Relationships of Social Reactions, PTSD, and Revictimization in Sexual Assault Survivors. *Journal of Interpersonal Violence, 31*(6), 1074.

Ullman, S. E., & Relyea, M. (2016). Social support, coping, and posttraumatic stress symptoms in female sexual assault survivors: A longitudinal analysis. *Journal of Traumatic Stress, 29*(6), 500-506.

Ullman, S. E., Townsend, S. M., Filipas, H. H., & Starzynski, L. L. (2007). Structural Models of the Relations of Assault Severity, Social Support, Avoidance Coping, Self-Blame, and PTSD Among Sexual Assault Survivors. *Psychology of Women Quarterly, 31*(1), 23-37.
doi:<http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-6402.2007.00328.x>

Veberg, A. (2017). – Jenter tåler dårlige sjekketriks, men #metoo handler ikke om fomlete flørting, *Aftenposten*. Retrieved from https://www.aftenposten.no/kultur/i/R3BO5/-Jenter-taler-darlige-sjekketriks_-men-metoo-handler-ikke-om-fomlete-florting

Venema, R. M. (2016). Making Judgments: How Blame Mediates the Influence of Rape Myth Acceptance in Police Response to Sexual Assault. *Journal of Interpersonal Violence, 31*(1), 886260516662437.

World Health Organization. (1948). *Constitution of WHO: principles*. World Health Organization. Retrieved from <http://www.who.int/about/mission/en/>

World Health Organization. (1992). The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: clinical descriptions and diagnostic guidelines (Vol. 1): World Health Organization.

World Health Organization. (2014). Mental health: a state of well-being. Retrieved 06.05.2018, 2018, from http://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/

Zinzow, H. M., & Thompson, M. (2011a). Barriers to reporting sexual victimization: Prevalence and correlates among undergraduate women. *Journal of Aggression, Maltreatment Trauma, 20*(7), 711-725.

Østli, K., Aarnes, H., & Olsen, T. (2016). 1 prosent av voldtektene ender med fellende dom, *Aftenposten*. Retrieved from <https://www.aftenposten.no/norge/i/oE2a/1-prosent-av-voldtektene-ender-med-fellende-dom>

Aakvaag, H. F., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., Dyb, G., Røysamb, E., & Olf, M. (2016). Broken and guilty since it happened: a population study of trauma-related shame and guilt after violence and sexual abuse. *Journal of affective disorders, 204*, 16-23.

Appendix

Tabell 1

PICO-skjema

Population	Intervention	Comparison	Outcome
Kvinner utsatt for voldtekt	Blir ikke trodd/ påført skyld for voldtekten	Blir trodd og holdt uansvarlig for voldtekten	Psykisk helse og velvære

Tabell 2:

Søkeord

Voldtektsutsatt	Fortalt om voldtekt	Ikke trodd
(rape or "sexual assault" or "sex crim*" or "sexual trauma*" or "sexual violen*" or (sex* adj2 victim*) or (sex* adj2 survivor*)).ti,ab.	disclos* or experience* or (report* or file or tell* or talk).ti,ab.	(disbelie* or misbelie* or distrust* or mistrust* or discourag* or stigma* or sham* or blam* or "social response" or "social react*" or "interpersonal react*" or "interpersonal respon*" or "social support*" or "interpersonal support*" or "emotional support*" or "instrumental support*" or revictim* or retrauma* or denial or (attribut* ADJ1 guilt*)).ti,ab.

Note.

ti.,ab. - Begrenser søket til i tittel og abstrakt.

adj* og N* - Nærhetsoperatør som bestemmer hvor mange ord det kan være mellom de andre ordene.

* - Trunkering. Søker opp alle ordvariasjoner som starter med det før stjernen.

Tabell 3

Resultater

Forfatter (år)	Utvalg (n) / Design	Mål på mistro	Utfallsmål	Hovedfunn
Ullman (1996a)	Lokale kvinner (155) / Tverrsnittsstudie	Forløper SRQ	LA-ECA	Forskjell i reaksjonsmønstre, ingen forskjell i skadelighet
Ullman (1996b)	Lokale kvinner (155) / Tverrsnittsstudie	Forløper SRQ	LA-ECA	Mistro svekker recovery
Ullman & Filipas (2001)	Variert utvalg (323) / Tverrsnittsstudie	SRQ	PDS	Mistro korrelerer med økning i PTSD-symptomer
Filipas & Ullman (2001)	Variert utvalg (323) / Tverrsnittsstudie	SRQ, åpne spørsmål	PDS, ABS, RSS	Mistro relatert til lavere selvtillit. Voldtektsmyter relatert til mindre PTSD-symptomer.
Campbell, Wasco, Ahrens, Sefl, & Barnes (2001)	Lokale kvinner (102) / Tverrsnittsstudie	SRQ (SF) som intervju,	SCL 90-R CRD, CHIPS	Å bli trodd: Mindre PTSD, depresjon og fysiske helseplager. Mistro: Mer PTSD, depresjon og fysiske helseplager
Littleton & Breitkopf (2006)	Universitetsstudenter (216) / Tverrsnittsstudie	SRQ	MTCWR, CSI, WAS	Mistro ikke relatert til unnvikelsesmestring
Ullman, Townsend, Filipas & Starzynski (2007)	Lokale kvinner (636) / Tverrsnittsstudie	SRQ	RAQ, Brief Cope, SLESQ, PDS	Mistro korrelerer med atferdsmessig og karakterologisk selvbredelse og symptomer på PTSD.
Starzynski, Ullman, Townsend, Long & Long (2007)	Lokale kvinner (1084) / Tverrsnittsstudie	SRQ	RAQ, Brief Cope, PDS, CES-D, MAST	Mistro ved første fortelling predikerer ikke om kvinnen forteller til psykisk helsepersonell

Mason, Ullman, Long, Long & Starzynski (2009)	Lokale kvinner (625) / Longitudinelt	SRQ	PDS, CESD, SLESQ	Mistro vanligere blant de som blir reviktimisert
Ullman & Najdowski (2009)	Lokale kvinner (969) / Tverrsnittsstudie	SRQ	PDS, CESD, MAST	Mistro ikke relatert til mer selvmordstanker eller forsøk.
Laxminarayan (2012)	Kvinner fra Nederland, og New South Wales (126/64) / Tverrsnittsstudie	Fem selvdesignede spørsmål om opplevd rettferdighet i rettsaker rangert fra 1-5	Fem selvdesignede spørsmål om psykologiske effekter rangert fra 1-5	Opplevd rettferdighet i rettsaker korrelerer sterkere med psykologiske effekter for ofre av seksualforbrytelser enn andre voldelige forbrytelser
Orchowski, Untied & Gidycz (2013)	Universitetsstudent er (374) / Tverrsnittsstudie	SRQ	SCL 90-R, CSI	Mistro relatert til lavere selvtillit og mindre mestring via problemløsning
Ullman (2014)	Lokale kvinner (1863) / Tverrsnittsstudie	SRQ	Åpne spørsmål om coping, RAQ, CBI, PSD, PTGI-SF	Mistro relatert til mindre posttraumatisk vekst
Relyea & Ullman, (2015)	Lokale kvinner (1863) / Tverrsnittsstudie	SRQ	CESD, PDS, RAQ, Brief Cope, SLESQ, SAS	Mistro er marginalt assosiert med depresjon, og selvbeidelse, samt relatert til maladaptiv mestring. Men andre sosiale reaksjoner har sterkere prediksjonsverdi.
Relyea & Ullman (2015)	Lokale kvinner (388) / Tverrsnittsstudie	SRQ-A, SRQ	MAST, TWEAK, CESD, PDS, RAQ	Mistro korrelerer med PTSD, depresjon og økt selvbeidelse. Mistro ikke relatert til skadelig alkoholbruk.
Sigurvinsdottir & Ullman (2015)	Lokale kvinner (1863) / Tverrsnittsstudie	SRQ	PDD, RAQ, Brief Cope	Mistro relatert til atferdsmessig og karakterologisk selvbeidelse og økt alkoholbruk.

Peter-Hagene & Ullman (2015)	Lokale kvinner (877) / Longitudinelt	SRQ	PDS, RAQ, Brief Cope	Mistro relatert til økt PTSD
Nikulina Bautista & Brown (2016)	Lokale kvinner (211) / Tverrsnittstudie	SRQ	PSS, BDI-II	Mistro relatert til økt PTSD og depresjon
Ullman & Relyea (2016)	Lokale kvinner (1012) / Longitudinelt	SRQ	PDS, RAQ, Brief Cope, SLESQ-R, CESD, PTGI-S, DERS	Mistro og PTSD gjensidig relatert, mistro predikerer ikke maladaptiv mestring.

Note. ABS - Affect Balance Scale, Brief Cope - Brief Cope, BDI-II - Becks Depression Inventory II, CBI - Core Beliefs Inventory, CESD - Center for Epidemiological Studies - Depression, CHIPS - Cohen-Hoberman Inventory of Physical Symptoms, CSI - Coping Strategies Inventory, DERS - Difficulties in Emotion Regulation Scale, LA-ECA - Los Angeles Epidemiological Catchment Area, MAST - Michigan Alcoholism Screening Test, MTCWR - Meyer and Taylor Coping With Rape scale, PDS - Post-traumatic stress Diagnostic Scale, PSS - The PTSD-Symptoms Scale, PTGI-SF - Post Traumatic Growth Inventory, RSS - Rosenberg Self-Esteem Scale, RAQ - Rape Attributions Questionnaire, SAS - Sexual Assertiveness Scale, SCL 90-R (CRD) - Symptom Checklist 90 - Revised (subskala Crime Related Distress), SLESQ(-R)—Stressful Life Events Screening Questionnaire (-Revised), SRQ (SF) - Social Reactions Questionnaire (Short Form), SRQ-A - Social Reactions Questionnaire - Alcohol, TWEAK - Tolerance, Worry about drinking, Eye-opener, Amnesia or blackouts, Cut down, WAS - World Assumptions Scale

Figur 1. Seleksjonsprosessen

